

**INTERAKTIV
KULTURFÖRMEDLING VIA
BIBLIOTEKETS WEBBPLATS**
En kvantitativ studie av svenska folkbiblioteks
webbplatser

Per-Olof Bergström

Examensarbete (30 högskolepoäng) för magisterexamen i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet.

Handledare: Isto Huvila
BIVILs skriftserie 2008:4
ISSN 1401:2375

© Per-Olof Bergström

Title

Interactive cultural exchange through library websites: A quantitative study of Swedish public library websites

Abstract

The purpose of this master's thesis is to examine how the cultural exchange function of Swedish libraries may be perceived on their websites. A further intention is to examine how the library websites are used at the present. Two quantitative web-based surveys have been sent out to a great number of Swedish public libraries. The first survey was directed to the webmasters of the libraries, in order to review the different services offered by the Swedish library websites of today. The second survey was conducted with library directors, in order to visualise what services they consider ought to be present on their own library website. In total, 150 webmasters and 135 library directors participated in the survey.

The study shows that the Swedish library websites have a static structure, where the most common services are; information on opening hours, searching the library catalogue, and the possibility to contact the library using email. The Swedish library directors are nevertheless positive towards their own website as a resource, and a great many consider it relevant to develop an interactive website for their own library. However, there is certain hesitation as to what extent the users should be able to participate in editing the contents of the website. Economic resources, time and lack of skills have shown to restrain the development of the websites. The fact that some websites are a part of the municipality's website, further limits the possibilities to develop services.

Keywords

folkbibliotek, bibliotekets webbplats, interaktion, bibliotek 2.0, webb 2.0, kulturförmedling, biblioteksutveckling, webbutveckling

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 Inledning	2
1.1 Problemformulering	3
1.2 Syfte och frågeställning	3
1.3 Begreppsdefinitioner	3
1.4 Urval och avgränsningar	4
1.5 Uppsatsens disposition	4
2 Bakgrund	5
2.1 Bibliotekets uppgifter	5
2.2 Bibliotekets kulturförmedlande roll	6
2.3 Internetanvändningen i Sverige	7
3 Uppsatsens referensram	8
3.1 Tidigare forskning	8
3.2 Webb 2.0	11
3.3 Webbapplikationer	12
3.4 Bibliotek 2.0	14
3.5 Participatory Networks.....	15
3.6 Sammanfattning	17
4 Metod	18
4.1 Urval.....	18
4.2 Genomförande.....	19
4.3 Enkätens utformning	19
4.4 Reliabilitet och validitet	20
4.5 Etiska aspekter	21
5 Resultatredovisning	22
5.1 Svenska biblioteks webbplatsers uppbyggnad	23
5.2 Innehållet på de svenska bibliotekens webbplatser	24
5.3 Bibliotekschefernas syn på bibliotekets webbplats	28
5.4 Bibliotekschefernas syn på webbplatsens tjänster.....	32
6 Diskussion	37
6.1 Interaktion och deltagande	38
6.2 Vikten av att nå ut till befintliga och nya användare.....	40
6.3 Förutsättningar	42
7 Slutdiskussion	46
8 Referenser	49

1 Inledning

I dagens samhälle går teknikutvecklingen snabbt framåt och Internet får en allt större betydelse som kommunikationskanal för medborgarna. Sverige var under 1990-talets början relativt avvaktande till användningen av detta världsomspännande datornät, men idag uppgår användningen till hela 76 procent av den totala befolkningmängden och 52 procent använder Internet dagligen (Svenskarna och Internet 2007, s. 9). Den ökade användningen har bidragit till att ett stort antal av de, till en början textbaserade, statiska ”hemsidorna” har utvecklats till att bli mer dynamiska och interaktiva webbplatser där användarna får allt större möjligheter till interaktion och påverkan. Några exempel är encyklopedien *Wikipedia* där användarna själva skriver innehållet, *Facebook* som en social interaktiv mötesplats och *bloggen* som ett publiceringsverktyg där kommentarer på innehållet kan ges av läsarna.

Inom biblioteksvärlden talar man idag om denna utveckling som *Bibliotek 2.0* och det gränslösa biblioteket där biblioteksanvändarna ska få ett allt större inflytande. Begreppet är hämtat från Tim O’Reillys (2005) begrepp *Web 2.0* som kan sägas symbolisera utvecklingen och förändringen mellan den traditionella och dynamiska webbplatsen vilken innebär ett nytt sätt att använda Internet. Själva interaktionen mellan användare och bibliotekarie via Internet är dock inte helt ny för de svenska folkbiblioteken. Tjänsten *Fråga biblioteket* har funnits sedan 1998 och det har sedan flera år varit möjligt att chatta eller använda e-post för att kontakta biblioteket vid eventuella förfrågningar. Dagens syn på Internet utifrån Bibliotek 2.0 är dock betydligt mer visionär där folkbiblioteket exempelvis genom sin webbplats kan fungera som en öppen social mötesplats för samhällets medborgare där innehållet är anpassat efter den enskilda användarens önskemål. Det finns redan idag bibliotek som börjat en utveckling i den riktningen och två svenska exempel är stadsbiblioteken i Umeå och Stockholm.

Det svenska folkbiblioteket har ett kulturförmedlande uppdrag ”[t]ill främjande av intresse för läsning och litteratur, information, upplysning och utbildning samt kulturell verksamhet” (Bibliotekslagen 1996:1596) och det är därför högst intressant att undersöka hur detta uppdrag kan utföras interaktivt via en webbplats, hur svenska biblioteks webbplatser är utformade idag samt hur inställningen till webbplatsen som en resurs är bland Sveriges folkbibliotek. Utvecklingen kan för folkbiblioteket som kulturförmedlare både medföra svårigheter och möjligheter då de får en möjlighet att nå ut till en större grupp människor, men samtidigt kanske förlora det fysiska mötet med användaren. Det är inte heller helt fastställt om virtuell interaktion mellan bibliotekarie och användare är en framtid för biblioteket då det redan idag finns ett stort antal kommersiella webbplatser som fungerar som informationskällor och mötesplatser för Internetanvändarna.

1.1 Problemformulering

I hänseende till den idag rådande samhällsutvecklingen där Internetanvändningen i Sverige ökar och där olika former av kommunikation genom olika digitala tjänster blir allt vanligare är det intressant att undersöka var biblioteket utifrån dess kulturförmedlande roll befinner sig i denna utveckling. Begrepp som Bibliotek 2.0 och Webb 2.0 har bidragit till en diskussion om bibliotekets roll och hur den nya tekniken kan användas av biblioteken.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur synen på svenska folkbibliotek är, utifrån dess roll som kulturförmedlande institution, på interaktiv kulturförmedling via bibliotekets webbplats. Ytterligare en avsikt är att undersöka hur bibliotekens webbplatser används idag.

Följande frågeställning avser att besvara syftet med uppsatsen:

- På vilket sätt används webbplatser av svenska kommunala folkbibliotek idag och hur är inställningen till interaktiva webbplatser hos dess bibliotekschefer?
- Vilka är förutsättningarna för det kommunala folkbiblioteket att skapa interaktiva webbplatser för förmedling av kultur?
- På vilket sätt är det möjligt att arbeta med kulturförmedling via bibliotekets webbplats och hur är uppfattningen till dessa tjänster på de svenska biblioteken?

1.3 Begreppsdefinitioner

1.3.1 *Webbplats och hemsida*

Några begrepp som bör förklaras är benämningen *webbplats* och *hemsida*. Det först nämnda avser ett företags eller organisations verksamhet på Internet. Webbplatsens utformning kan variera utifrån innehåll och form och därmed också vara både statisk och dynamisk med möjlighet till olika typer av interaktioner. Svenska datatermgruppen definierar begreppet som en ”webbsida eller grupp sammanlänkade webbsidor som innehåller information om en verksamhet eller ett ämne och som har samma utgivare” (Svenska datatermgruppen). I vardagligt tal används ibland benämningen *hemsida* för olika typer av webbplatser på Internet. Enligt datatermgruppen syftar hemsidan på *en* sida vilket är olyckligt då det numera i de flesta fall finns flera sidor på en webbplats. Begreppet används också idag också för flera olika begrepp vilket är olämpligt (Ibid.). Fortsättningsvis kommer därför endast begreppet webbplats användas.

1.3.2 *Statiska, dynamiska och interaktiva webbplatser*

En *statisk* webbsida är uppbyggd på det sättet att dess innehåll inte förändras då användaren besöker webbplatsen. För en *dynamisk* webbplats däremot kan innehållet förändras och skapas i realtid efter användarens behov (Ladd 1999, s. 370). Dynamiska webbplatser kan därmed bidra till att göra webbplatserna mer interaktiva, informativa och användbara (Ibid, s. 353). Termen *interaktion* definieras enligt Nationalencyklopedien som samverkan och samspel, en process där individer eller

grupper påverkar varandra (Nationalencyklopedin). Enligt Svenska datatermgruppen innebär en interaktiv webbplats att användarna kan påverka vilken information som visas och lagras på webbplatsen (Svenska datatermgruppen).

1.4 Urval och avgränsningar

Uppsatsens undersökning omfattar samtliga kommunala huvudbibliotek i Sverige. Enligt bibliotekslagen ska varje kommun ha ett kommunalt stadsbibliotek och antalet är följaktligen 290 stycken. I flera kommuner finns det utöver huvudbiblioteket även ett antal *filialbibliotek*, *stadsdelsbibliotek* och *bokbussar*, men denna undersökning omfattar endast huvudbiblioteken och dess bibliotekschefer samt de webbansvarigas åsikter. Fortsättningsvis kommer endast benämningen *bibliotek* används och då avses de kommunala folkbiblioteken. Uppsatsen utgår från bibliotekets kulturförmedlande roll och inte kulturförmedlande institutioner i allmänhet. Med kultur avses i denna uppsats såväl så kallad elitistisk kultur som populärkultur. Det vill säga att ingen avgränsning görs mellan klassiska romaner och deckare, klassisk musik och rockmusik, opera och musikal, dagstidningar, tecknade serier och tv-spel (Berger 1999, s. 117-118).

1.5 Uppsatsens disposition

Uppsatsen inleds med en bakgrundsbeskrivning i syfte att klargöra bibliotekets roll i samhället samt dagens rådande Internetanvändning. Efter det beskrivs uppsatsens referensram med den teoretiska bakgrund som används för denna uppsats. Kapitlet innehåller avsnitten tidigare forskning, Webb 2.0, webbapplikationer, Bibliotek 2.0 och Participatory Networks samt en sammanfattande del. Därefter beskrivs den metod som har använts för att utföra den empiriska studien och nästkommande avsnitt omfattar en resultatredovisning av två genomförda enkätundersökningar riktade till bibliotekscheferna och de webbansvariga på ett stort antal svenska kommunala huvudbibliotek. I avsnittet diskussion analyseras sedan resultatet från den empiriska studien utifrån den teoretiska bakgrund som presenteras i uppsatsens referensram. Uppsatsen avslutas efter det med en slutsats och litteraturförteckning samt ett antal bilagor med ett detaljerat resultat utifrån varje specifik fråga från de två genomförda enkätundersökningarna.

2 Bakgrund

För att skapa en förståelse för den situation svenska bibliotek befinner sig i och för att förtydliga dess roll ges i detta avsnitt en bakgrundsbeskrivning av biblioteks uppgift i samhället, dess kulturförmedlande roll samt den ökade Internetanvändningen i Sverige, som i denna uppsats betraktas som en betydande faktor för biblioteket.

2.1 Bibliotekets uppgifter

”De kommunala folkbibliotekens uppgift är att främja och stimulera till läsning, utbildning och kultur” (Folkbiblioteken 2006, s. 5).

Sedan Valfrid Palmgren, efter en studieresa till USA, 1909 presenterade och förmedlade sina intryck i skriften *Bibliotek och folkbildning* har de svenska folkbiblioteken genomgått stora förändringar. Inledningsvis under denna tidpunkt förekom både sockenbibliotek, arbetarföreningarnas bibliotek och socialdemokratiska bibliotek. Palmgren ansåg att biblioteket inte skulle göra skillnad på ålder, klass eller stånd och ge service till alla medborgare och föreslog att de alla skulle slås samman. Det bestämdes att endast ett bibliotekssystem i varje kommun skulle få ekonomiskt bidrag vilket ledde till att de olika biblioteken efter en tid kom att bli till ett (Nilsson 2003, s. 166-171).

Under 1990-talet påverkades biblioteksverksamheten av den allt växande spridningen av informationsteknik. Tekniken passade biblioteks sätt att arbeta och biblioteken kunde därför relativt snabbt utnyttja exempelvis Internet. Även då nya medier såsom cd-skivor och spelfilm blev vanligare och intresset för olika kulturevenemang ökade (Ibid, s. 173). Under 1990-talets mitt författades kulturutredningen *Kulturpolitikens inriktning* där ett förslag till en nationell biblioteksplan lades fram. Där föreslogs att det bör finnas garantier för avgiftsfria lån och att det bör vara kommunernas ansvar att styra över biblioteksverksamheten utan statlig detaljreglering. I författningsförslaget presenteras förslag i form av nio paragrafer (Kulturutredningen 1995, s. 475 och 481). I slutbetänkandet framhåller de även att utvecklingen inom datorteknik kan bidra till kommunikation i nya nätverk och att exempelvis kulturnät kan komma att skapas av antingen företag eller privata användare. Dessa kan sedan komma att öppna för ett ständigt och brett samtal om kultur för alla användare som har möjlighet att ansluta sig. De hävdar att biblioteket har en viktig roll när det gäller att ge användarna möjlighet att ansluta sig till de nya nätverken (Ibid, 285-287).

Kulturutredningen resulterade i Bibliotekslagen som trädde i kraft den första januari 1996. Där står det sammanfattningsvis att varje kommun ska ha ett folkbibliotek, lånen ska vara avgiftsfria och att särskild verksamhet ska ägnas handikappade, invandrare och andra minoriteter samt barn och ungdomar (Bibliotekslagen 1996:1596). Bibliotekslagens andra paragraf lyder:

2 § Till främjande av intresse för läsning och litteratur, information, upplysning och utbildning samt kulturell verksamhet i övrigt skall alla medborgare ha tillgång till ett folkbibliotek. Folkbiblioteken skall verka för att databaserad information görs tillgänglig för alla medborgare. Varje kommun skall ha folkbibliotek.

(bibliotekslagen 1996:1596)

Grunden för dagens kulturpolitik utgörs av de nationella kulturpolitiska målen och syftet är att de ska vara vägledande för all kulturverksamhet. Dessa mål är *yttrandefrihetsmålet, jämlikhetsmålet, mångfaldsmålet, självständighetsmålet, kulturarvsmålet, bildningsmålet* samt *internationaliseringsmålet* (Kulturrådet) och biblioteket bidrar genom sin verksamhet till att uppfylla dessa mål.

I rapporten *Kulturen i siffror - Folkbiblioteken 2006* går det att utläsa att det idag finns 290 kommunala huvudbibliotek i Sverige och att 16 procent av dem är integrerade med skolbibliotek. Det finns förutom dem 1058 stycken biblioteksfilialer. Antalet utlånade böcker har under perioden 1980-2006 minskat med 17,6 miljoner böcker samtidigt som invånarantalet i Sverige har ökat med 975 000 personer. En förklaring till nedgången beskrivs som att antalet biblioteksfilialer har minskat samt att böcker i allmänhet har blivit billigare och mer lättillgängliga. Antalet AV-medier såsom exempelvis ljudböcker, e-böcker, dvd-filmer och cd-skivor har dock under samma period ökat och idag ligger det genomsnittliga utlånet på 11 miljoner enheter per år. Att tillägga är dock att AV-medierna trots detta endast utgör 16 procent av den totala utlåningen under 2006 (Folkbiblioteken 2006, s. 9 och 14-17).

En annan förklaring till nedgången av antalet utlånade böcker kan också bottna i den allt större användningen av Internet och att det finns en stor mängd andra sysselsättningar såsom andra kulturaktiviteter, intressen och tv-program som kan tänkas uppta medborgarna tid.

2.2 Bibliotekets kulturförmedlande roll

Bibliotekets uppgift är, som tidigare nämnts, att underlätta och stimulera till läsning, utbildning, information och kultur. Vilken typ av kultur som förmedlas och synen på kultur har dock varierat genom åren. Kulturbegreppet ligger nära begreppet *folkbildning* som är ett exempel på ett begrepp vars innebörd har förändrats i takt med samhällsutvecklingen. I dagens informationssamhälle kan dess innebörd beskrivas som ett sätt att bidra till att vidga perspektiven och ge klarhet i dagens stora informationsflöde (Nationalencyklopedin). Begreppet *kultur* är svårdefinierat och kan ha en mängd olika innebörder. Begreppet kan i stora drag delas in i tre grundbetydelser såsom att vara kultiverad, konstformen och utövandet samt ett sammanfattande ord för olika livsstilar, traditioner, normer, ideal och typiska beteenden med mera (Öhlander 2005, s. 20). Då termen kultur används som en benämning på olika konstarter har det många gånger symboliserat den så kallade elitistiska kulturen. Då avses opera, balett, poesi och litteratur i form av klassiker. Att definiera kultur enbart utifrån dessa kriterier kan dock möta protester i dagens samhälle. Ytterliga ett begrepp för kultur är *populärkultur* vilket kan sägas innefatta tecknade serier, tv-program, deckare och annan kultur som idag är vanligt förekommande bland ett stort antal människor (Berger 1999, s. 117-118). På dagens bibliotek erbjuds såväl tecknade serier och popmusik såsom

opera och litterära klassiker. Själva utbudet skiljer sig dock mellan olika bibliotek, exempelvis Malmö stadsbibliotek var det första biblioteket i landet som 2005 började erbjuda tv-spel för utlån (Malmö stadsbibliotek 2006).

Lars Höglund (2000), professor i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Göteborgs universitet, diskuterar begreppet *förmedling* i texten *Biblioteks- och informationsvetenskap som studie- och forskningsområde* och enligt honom tyder begreppet på såväl en aktiv handlig såsom möjliggörande förmedling. Med det kan sägas att bibliotekets samlingar är tillgängliga och utformade med vetskap av de behov och önskemål som finns i samhället.

Utifrån de olika aspekterna är ett sätt att definiera kulturförmedling att beskriva det som en handling eller ett möjliggörande av ett stort antal varierande aktiviteter eller medier där det enskilda biblioteket själva avgör vad de i linje med sin verksamhet och rådande riktlinjer bör och kan förmedla. Med kultur avses i denna uppsats, som tidigare nämnt, såväl så kallad elitistisk kultur som populärkultur och ingen avgränsning görs mellan klassiska romaner och deckare, klassisk musik och rockmusik, opera och musikalerna, dagstidningar, tecknade serier och tv-spel.

2.3 Internetanvändningen i Sverige

Internetanvändningen ökar i Sverige, det visar en rapport från World Internet Institute (WWI) och .SE - Stiftelsen för Internetinfrastruktur. WWI är ett forskningsinstitut som bedriver samhälls- och beteendevetenskaplig forskning och har tillsammans med .SE - Stiftelsen för Internetinfrastruktur undersökt svenskarnas informationsvanor. Den senaste rapporten *Svenskarna och Internet* utkom 2007 och beskriver på vilket sätt svenskarna använder Internet, digitala klyftor, Internets spridning, mobilt Internet och en mängd andra förhållanden. Rapporten baseras på en återkommande kvantitativ undersökning av 2000 svenska hushåll utförd av .SE - Stiftelsen för Internetinfrastruktur (Svenskarna och Internet 2007, sista ej paginerade sidan).

Enligt rapporten går det att utläsa att Internetanvändningen idag uppgår till hela 76 procent av den totala befolkningens mängd och att 52 procent använder Internet dagligen. 43 procent av den svenska befolkningen känner sig dock inte delaktiga i det nya informationssamhället. Det är trots allt en minskning, då siffran 2000 var hela 60 procent (Ibid, 2007, s. 9-10). Rapporten visar också att 11 procent av befolkningen är medlemmar i någon slags webbgemenskap, en så kallad *Community* och att 90 procent av dessa också, åtminstone ibland, bidrar till dess innehåll. Det kan jämföras med att 52 procent är medlemmar i en vanlig förening (Ibid. 2007, s. 49).

Det vanligaste användningsområdet med 79 procents svarsfrekvens är nyttjandet av Internet med anledning att söka information med anknytning till sitt eget intresse eller hobby. 64 procent använder också Internet för att söka information om kultur och litteratur (Ibid, 2007, s. 44). En bakomliggande faktor till att Web 2.0 och Bibliotek 2.0 har vuxit fram och fått ett stort genomslag kan bero mycket på den ökade användningen av Internet.

3 Uppsatsens referensram

Under denna rubrik ges en genomgång av vad som tidigare har publicerats och undersökts inom ramen för det som avses undersökas i denna uppsats. Syftet är som tidigare nämnts att undersöka synen på interaktiv kulturförmedling via bibliotekets webbplats och en anledning till att undersöka detta är den ökade användningen och utvecklingen av Internet. En kort definition av innebörden av interaktiva webbplatser har tidigare gjorts, men under detta avsnitt ges en mer ingående beskrivning om Webb 2.0, Bibliotek 2.0 och Participatory Networks i syfte att förklara den typ av interaktivitet som avses i denna uppsats.

3.1 Tidigare forskning

Inom Bibliotek 2.0 och Participatory Networks, som beskrivs senare i detta avsnitt, finns en stark användarorientering, men egentligen är inte själva synsättet helt banbrytande då det sedan länge funnits en användarorienterad tradition inom ämnet Biblioteks- och informationsvetenskap. Under 1970-talet började undersökningar byta fokus från att tidigare koncentrerats på strukturerade informationssystem till att i stället fokusera på människan som informationssökare och brukare av information (Case 2007, s. 6). Donald O. Case, Professor vid University of Kentucky School of Library and Information Science, ger i boken *Looking for information* en god översikt över olika forskningsfält med inriktning på *needs, seeking and behavior* (Ibid.). Han beskriver att forskningens fokus inom *information behavior* också har skiftat genom åren och att den tidigare fokuserade på användningen av olika informationskällor övergått till ett större fokus på möten och inhämtande av information samt tolkning av betydelsen av den informationen (Ibid, s. 226). Case påpekar att en anledning till att det är viktigt att studera ett informationsbehov och hur detta behov kan uppfyllas är för att kunna tillfredsställa användarna på ett enklare och snabbare sätt (Ibid, s. 11). Fortsättningsvis ges information om olika typer av forskning vars resultat är intressant för denna uppsats.

I rapporten *Sharing, Privacy and Trust in Our Networked World* utgiven av On-line Computer Library Center (OCLC) 2007 presenteras ett resultat från en webbaserad enkätundersökning om bland annat på vilket sätt olika grupper av människor använder Internet samt deras inställning till webbaserade sociala mötesplatser. I undersökningen definieras *sociala nätverk* som en webbplats skapad för att underlätta interaktion mellan olika typer av användare som delar samma intressen och attityder (De Rosa et al. 2007, s. 15). En bakgrund till undersökningen är att sociala nätverk på Internet under kort tid har vuxit fram och fått flera miljoner medlemmar. Totalt har 382 bibliotekschefer från folk-, skol- och specialbibliotek i USA samt 6545 användare från Canada, Frankrike, Tyskland, Japan, Storbritannien och USA deltagit i undersökningen (Ibid, 2007, s. 12). Undersökningen är huvudsakligen indelad i delarna: *User practices and preferences on their favorite social spaces, User attitudes about sharing and receiving information on social spaces, commercial sites and library sites, Information privacy; what matters and*

what doesn't, Librarian social networking practices and preferences; their views on privacy, policy and the potential of social networks for libraries (Ibid, s. viii). Det som är av intresse för denna uppsats är främst vad respondenternas i undersökningen anser om "bibliotek och sociala nätverk" och resultatet visar att inställningen totalt sett inte är positiv. Ett stort antal av användarna är inte intresserade av att delta i sociala nätverk skapade av biblioteket (Ibid, s. 5-1) och på frågan om de anser att det är bibliotekets roll att skapa sådana nätverk varierar ett stort antal av svaren mellan "inte alls" och "osäker" (Ibid, s. 5-4). De som trots allt har ett intresse för sociala nätverk skapade av biblioteket skulle i första hand se "bokklubbar" som deras främsta användningsområde (Ibid, s. 5-1). Om biblioteket skapade en social mötesplats svarar 6 procent av användarna att de skulle delta i diskussioner online och ungefär 13 procent att de är intresserade av information i form av "nyhetsbrev". Endast 14 procent av användarna svarade att de anser att det är bibliotekariernas uppgift att skapa sociala mötesplatser för dem.

Även majoriteten av bibliotekscheferna i USA som ingår i undersökningen är negativt inställda till sociala nätverk skapade av biblioteken. Endast 14 procent anser att det är bibliotekets roll att skapa webbaserade sociala mötesplatser och ett fåtal av respondenterna har redan påbörjat en utveckling i den riktningen (Ibid, s. 5-1). Av de bibliotekschefer som inte anser att det är bibliotekets uppgift att skapa sociala mötesplatser svarar majoriteten av dem att det inte är bibliotekets uppgift och att det redan finns tillräckligt många webbplatser som fungerar som sociala nätverk. Bibliotekscheferna anser också att varken tid eller resurser finns och att bibliotekets uppgift är lärande och information (Ibid, s. 5-6). Av de bibliotekschefer som däremot anser att biblioteket bör skapa webbaserade sociala nätverk svarar majoriteten att de tjänster som är av störst intresse i så fall är "bokklubbar" och "Community events" (Ibid, s. 5-7). I framtida undersökningar är målsättningen att även inkludera bibliotekschefer från andra länder än USA.

Camilla Bergstrand undersöker i magisteruppsatsen *Webbplatsen – en integrerad del av folkbibliotekets verksamhet* i vilken grad folkbibliotekens webbplatser är integrerade i den dagliga verksamheten. Hon studerar vilka tjänster som erbjuds, hur innehållet motsvarar bibliotekets verksamhet och organisatoriska struktur samt vilken kompetens de intervjuade bibliotekarierna anser sig ha för att underhålla webbplatsen. Undersökningen omfattar 26 bibliotek i Göteborg och intervjuer görs med webbansvariga bibliotekarier utifrån målsättning för verksamheten, webbplatsens innehåll och bibliotekets roll i webbpublicering. Även webbplatserna undersöks utifrån tjänster, kontakt, struktur och generella synpunkter. Bergstrand slutsats är att biblioteks webbplats till stor del inte är integrerad i bibliotekets verksamhet, men att det varierar mellan olika bibliotek. Organisationens struktur är en viktig faktor som påverkar webbplatsens utförande, men även bibliotekschefens engagemang i den dagliga verksamheten är av betydelse. Även en tydlig målsättning och syfte påverkar hur väl webbplatsen är integrerad i den dagliga verksamheten (Bergstrand 2003, s. 57-58).

I magisteruppsatsen *Bibliotekariers uppfattningar om Bibliotek 2.0. En fenomenografisk undersökning* har Anna Bernhem och Linnéa Kuster intervjuat bibliotekarier och studerat deras uppfattningar av begreppet Bibliotek 2.0. De använder sig av fenomenologisk metod i syfte att undersöka variationer i vad olika bibliotekarier anser om begreppet. Bibliotek 2.0 är fortfarande ett så pass nytt fenomen, men de påpekar att de olika uppfattningarna om företeelsen kan öka kunskaperna samt bidra till alternativa

resonemang. Deras slutsats är att dock Bibliotek 2.0 har en viss påverkan för bibliotekariers yrkesroll, biblioteket som institution samt synen på användaren (Bernhem och Kuster 2007, s. 52-53).

Annan forskning som gränsar till det som undersöks i denna uppsats är forskning inom digitala bibliotek och dess interaktiva egenskaper. Ett intressant projekt och exempel är *Interactional Digital Libraries: introduction to a special issue on Interactivity in Digital Libraries* (2002) där ett försök till fördjupad forskning inom interaktiva digitala bibliotek efterfrågas. Ett antal intressanta publikationer med fokus på interaktion utifrån 2002 National Science Digital Library (NSDL) valdes inledningsvis ut och dess upphovsmän kontaktades i syfte att skapa ett underlag till ett antal forskningsfrågor för vidare forskning inom interaktiva digitala bibliotek. Resultatet mynnade ut till frågorna: *Vad är ett interaktivt digitalt bibliotek? Hur kommer människor att använda sig av interaktiva digitala bibliotek? Hur kan interaktiva digitala bibliotek förbättra och utöka de mänskliga resurserna?* Forskningsfrågorna kan ses som ett initiativ och en utmaning för att skapa ett intresse för en utveckling av interaktiva digitala bibliotek (Coleman och Oxnam 2002).

Det finns även ett en stor mängd intressanta texter om bibliotekswebbplatser som även det ligger nära det område som undersökts i denna magisteruppsats. Ett exempel är *Building a Library Web Site on the Pillars of Web 2.0* (2007) där en utveckling av ett biblioteks webbplats beskrivs. Projektet har sin bakgrund i att personalen på biblioteket, efter en informell bedömning, visat ett intresse för att påverka innehållet på webbplatsen samt göra det mer engagerande och intressant för sina användare. Dessa tankar passade väl in i vad olika Webb 2.0 applikationer kan erbjuda eftersom de kan bidra till en mer dynamisk webbplats med ökad grad av interaktion. Biblioteket började en utveckling utifrån grunderna i Webb 2.0 för att använda dem som byggstenar för den nya webbplatsen. Under processen visade det sig att det var problematiskt att på grund av skyddade system utveckla webbplatsen till att bli helt i linje med Webb 2.0. Att däremot införliva vissa aspekter av Webb 2.0 såsom exempelvis bloggar hävdar de dock är relativt enkelt. En slutsats från projektet är att skapa en webbplats helt utifrån Webb 2.0 är en uppgift som ständigt förändras utifrån nya applikationer och användarnas föränderliga krav (Coombs 2007).

Ett annat exempel är undersökningen *Library Weblogs* (2004) där biblioteksbloggar från 3 länder har undersökts. Endast 55 bloggar kunde identifieras i slutet av 2003 då undersökningen genomfördes och en fråga som diskuteras är därför också vad anledningen är till varför de är så få. Det huvudsakliga syftet med bloggarna visade sig vara att ge biblioteksbesökare information, nyheter och länkar till olika Internetresurser. Undersökningen visade dessvärre att endast en femtedel av dem hade uppdaterats den senaste dagen och endast hälften den senaste veckan. Även de interaktiva möjligheterna var små och endast hälften av biblioteken erbjöd en möjlighet att få RSS-feed, det vill säga ”abonnera” på nyheter. Slutligen diskuteras undersökningens resultat och vilka konsekvenser de kan ha för bibliotekscheferna (Clyde 2004).

Ytterligare en undersökning är *Public library Web sites for young adults: Meeting the needs of today's teens Online* (2003) där intresset hos bibliotekarier för att utveckla folkbibliotekets webbplats för barn och ungdomar undersöks. Totalt 63 bibliotek i Canada och USA har besvarat en enkät som ligger till grund för studien. Några slutsatser från undersökningen är att det är viktigt att studera dess målgrupp, behov,

förväntningar samt skapa ett syfte med webbplatsen. Det är även viktigt att utforska vilken interaktiv kommunikationsteknik som bör användas samt utveckla strategier för hur det är möjligt att engagera ungdomarna i en utveckling av innehållet på webbplatsen. Författarna anser att det är viktigt att engagera och uppmuntra ungdomar till ett deltagande eftersom de är framtidens biblioteksanvändare (Hughes-Hassell och Miller 2003).

3.2 Webb 2.0

Webb 2.0 är ett koncept som uppkom 2005 under en brainstormingsession mellan Tim O'Reilly, som är grundare av O'Reilly Media, samt företaget MediaLive International. Några år tidigare hade dotkom-kraschen slagit hårt mot webbranschen, men de upptäckte under sammankomsten att webben var långt ifrån uträknad och att ett stort antal nya och intressanta applikationer och webbplatser existerade. De spekulerade i huruvida detta kunde ses som en vändpunkt för webben vilket resulterade i begreppet Webb 2.0 och en omfattande global debatt inleddes (O'Reilly 2005). Peter Giger, bibliotekarie och forskare vid Blekinge Tekniska Högskola, skriver i första delen av sin avhandling *Participation Literacy – Part 1: Constructing the Web 2.0 concept* att Webb 2.0 är uppbyggt kring fyra huvudsakliga koncept såsom Webb 2.0 som plattform och interface samt kollektiv intelligens och folksonomier. Han fokuserar på de sociala delarna och anser att det är demokrati och deltagande Web 2.0 handlar om och enligt honom är det också det mest intressanta (Giger 2006, s. 29).

Vad som egentligen innefattar Webb 2.0 råder det dock stor oenighet om. Vissa anser att det är teknologin såsom exempelvis bloggar och olika typer av webbservice. För andra är det bara ett ”modeord” som omfattar de webbplatser som överlevde dotkom-kraschen. Det kan sägas att begreppet inte är helt definierat, det är snarare en samling aggregeringar av ett koncept som innefattar allt från programutveckling till abstraktioner (Lankes et al. 2007, s. 9 och 21).

Tim O'Reilly, upphovsmannen till begreppet försöker sig dock på en egen definition:

Webb 2.0 är nätverket som en plattform vilket spänner över alla ihopkopplade system; Webb 2.0 applikationerna är de som utnyttjar plattformens fördelar på bästa sätt, som levererar mjukvaror som en kontinuerlig uppdateringservice som blir bättre desto fler individer som använder den, som förbrukar och omvandlar data från ett flertal källor, däribland individuella användare, samtidigt som de står för egna källor och tjänster i en form som tillåter en omvandling av andra, som skapar nätverkseffekter genom en ”deltagandearkitektur”, och går bortom Webb 1.0:s sidmetafor för att ge en mer berikande användarupplevelse.

O'Reillys 2005 (översättning av Per-Olof Bergström).

Själva huvudkonceptet med Webb 2.0 kan sägas vara en fokus på användarna och att webbplatserna är konstruerade så att användarna själva kan forma innehållet samt skapa olika former av sociala nätverk och grupperingar. Det innehåll som skapas blir därmed användaranpassat vilket kan bidra till att andra användare med samma informationsbehov eller intresse också ansluter sig till det som då blir ett växande nätverk med användaranpassad information (Lankes et al. 2007, s. 9). Webb 2.0 applikationerna möjliggör att biblioteket kan arbeta i linje med de tankar som finns i Bibliotek 2.0, som förklaras mer ingående längre fram, och därmed nå ut till användarna och bjuda in till ett deltagande (Casey och Savastinuk 2007, s. 78).

3.3 Webbapplikationer

Vilka applikationer som kan anses ingå i Webb 2.0 är inte helt enkelt att avgöra. Exakt vilka de är eller hur många som finns är inte heller relevant att undersöka inom ramen för denna uppsats. O'Reilly presenterar i sin text *What is Web 2.0* en lista på vad som karaktäriserar Webb 2.0 till skillnad mot Web 1.0, det vill säga hur webben såg ut tidigare. Några exempel är att det som idag benämns *bloggning* kan jämföras med tidigare traditionella webbsidor och det ansenliga uppslagsverket Britannica Online kan jämföras med den fria encyklopedin *Wikipedia* där användarna skapar innehållet (O'Reilly 2005). Genom att göra denna typ av jämförelse för varje användningsområde kan listan göras lång. R. David Lankes, PhD och ansvarig vid the Information Institute of Syracuse och professor vid Syracuse University's School of Information Studies, professor Joanne Silverstein vid University of Chicago, samt PhD Scott Nicholson vid University of North Texas – Denton, väljer i texten *Participatory Networks: The Library as Conversation* publicerat för American Library Association's Office att göra en annan indelning. De väljer i stället att dela in Webb 2.0 i karaktäristiska särdrag vilket ger en mer övergripande bild av vilken funktion de olika applikationerna kan inneha. Utifrån den indelningen är begreppen sociala nätverk, gemensam kunskap, API och Mashups och folksonomi intressanta för denna uppsats (Lankes et al. 2007, s. 9). Utöver det beskrivs även bloggar eftersom de kan fungera som en bra informationskanal för biblioteken (Casey och Savastinuk 2007, s. 78-85).

Lankes et al. påpekar att dagens nya webbt teknik kan vara svår att integrera med de bibliotekssystem som redan existerar. En anledning är att bibliotekssystemen kan vara konstruerade med en mängd olika biblioteksfunktioner och att dess kod är sluten vilket gör den svår att ändra. System konstruerad med dagens webbt teknologi kan däremot vara uppbyggda med mer modulerbar kod vilket gör dem mer anpassningsbara och föränderliga (Lankes et al. 2007, s. 32).

3.3.1 Sociala nätverk

Inom kontexten virtuell interaktion via olika webbplatser och Webb 2.0 kan sociala nätverk beskrivas som den miljö där användare kan skapa privata eller professionella nätverk i vilka de interagerar med andra användare (Ibid, s. 9). Encyklopedin *Wikipedia* presenterar en lista över ett stort antal sociala mötesplatser på Internet där webbplatser såsom exempelvis MySpace, Facebook, Lunarstorm och Flickr finns med (*Wikipedia*).

Exempelvis webbplatsen MySpace kan beskrivas som en nätbaserad gemenskap där användarna skapar personliga profiler med text, ljud och bild. Webbplatsens användningsområde är personer som vill snacka på nätet, affärsfolk som vill arbeta i nätverk, singlar som vill träffa andra singlar och flera andra (myspace.com). Flera bibliotek har också börjat intressera sig för MySpace för att på så sätt nå ut till både befintliga och nya biblioteksanvändare (Casey och Savastinuk 2007, s. 96).

3.3.2 Gemensam kunskap

Gemensam kunskap inom Webb 2.0 innebär medskapande där alla användare har möjlighet att påverka innehållet. Det bästa exemplet är kanske den fria encyklopedin *Wikipedia* där användarna författar innehållet inom respektive ämnesområde (*Wikipedia* 2008), vilket kan jämföras med traditionella uppslagsverk där innehållet är kontrollerat av olika experter. Ett annat exempel är den amerikanska webbplatsen Ebay, för online-auktioner, där både köpare och säljare kan bli betygsatta. Dessa omdömen

blir därefter relevanta för andra, speciellt köpare, då de står inför beslutet att lägga ett bud på en vara. Betygsättningssystem som dessa är numera vanliga på ett stort antal webbplatser. Ett liknande upplägg använder LibraryThing för att genom kollektiv intelligens kommentera böcker för att underlätta beslutsfattandet då en bok ska väljas och läsas (Lankes et al. 2007, s. 11).

3.3.3 API och Mashup

Application Programming Interface (API) kan beskrivas som en regeluppsättning som tillåter att en programvara kan kombineras med en annan programvara. Det innebär att en viss webbplats exempelvis kan innehålla delar av ej modulerbara applikationer från en annan webbplats. Youtube, en webbplats för distribution och konsumtion av filmklipp, medger exempelvis att filmklipp från Youtube kan integreras och visas på andra webbplatser och bloggar (Ibid, s.12).

Mashup är kombinationer av olika former av data skapade av API:s som resulterar i ny information och service. Lankes et al. ger en beskrivning av webbplatsen ChicagoCrime där elektroniska kartor från Google kombineras med brottsstatistik över Chicago. Det resulterar i att det på en karta visas exakt vilka distrikt som har högst brottsstatistik (Ibid, s. 12).

3.3.4 Folksonomi

Ett vanligt klassifikationssystem på Svenska bibliotek är SAB-systemet vilket underhålls av Svensk biblioteksförnings kommitté för klassifikationssystem för svenska bibliotek. En folksonomi däremot kan beskrivas som att deltagarna i en grupp sätter sina egna namn och beteckningar på exempelvis bilder och bloggposter vilka då kan ses som klassifikationen (Ibid, s. 11). PennTags är en bokmärkeshanterare, ett socialt bokmärkesverktyg, för studenter vid University of Pennsylvania. Verktöget möjliggör att studenterna kan organisera och dela ut sina egna elektroniska favoriter och även skapa bokmärken till olika poster i bibliotekskatalogen (University of Pennsylvania). Taggning innebär att användaren kan skapa sina egna ord eller termer för att beskriva en speciell sak och sedan använda dem parallellt med de ämnesord som biblioteket redan har angett. Detta medför att bibliotekskatalogen blir mer personlig (Casey och Savastinuk s. 15).

3.3.5 Bloggar

Lars Våge, bibliotekarie på Mitthögskolan i Sundsvall, definierar i boken *Bloggtider* en blogg som ”en ofta uppdaterad webbplats vars startsida karaktäriseras av förekomsten av ett antal daterade texter arrangerade i omvänd kronologisk ordning så att endast det senaste skrivna kommer överst” (Våge 2005, s. 9).

Michael E. Casey och Laura C. Savastinuk, båda bibliotekarier på folkbiblioteket i Gwinnett County i Georgia i USA, anser att bloggar kan fungera som ett verktyg för både intern och extern kommunikation för biblioteken. Bloggen kan exempelvis användas som ett forum för medarbetarna att diskutera olika ämnen såsom olika idéer, nytt material, evenemang och annat. Även för personal som arbetar under olika tider under dagen kan bloggen fungera som ett verktyg för kommunikation, genom att de som exempelvis arbetar morgonpasset förmedlar betydelsefull information till dem som arbetar kvällspasset. Casey och Savastinuk anser även att en blogg kan användas av chefer för att på så sätt synliggöra vilket arbete de utför samt visa vad som sker i den

egna organisationen. Själva poängen med dessa typer av blogginlägg är dock inte att förmedla detaljerad information utan att endast göra de anställda uppmärksamma på att chefen har ett intresse för vad som sker i organisationen. Även externa bloggar kan användas av biblioteket för att skapa en dialog med användarna och bjuda in dem till ett deltagande där olika typer av feedback kan lämnas på den publicerade informationen (Casey och Savastinuk 2007, s. 78-84).

3.4 Bibliotek 2.0

Begreppet *Library 2.0* myntades av Michael E. Casey och har sitt ursprung i andra så kallade ”modeord” såsom exempelvis *Business 2.0* och det tidigare beskrivna *Web 2.0*. Själva begreppet kom till då Casey funderade över hur ny teknik och förändrade behov kunde påverka biblioteket, något som även andra personer i biblioteksvärlden funderat över. Diskussioner om den föränderliga omvärlden och bibliotekets nya utmaningar var vid denna tidpunkt inget nytt, det enda Casey egentligen gjorde var att ge ett namn till denna utveckling. Diskussionen om Bibliotek 2.0 har efter det till stor del förts bland yrkesverksamma bibliotekarier via bloggar och andra typer av gemensamma nätverk. Casey och Savastinuk beskriver Bibliotek 2.0:s viktigaste del som medbestämmande, deltagande och förändring och att teknologi är ett verktyg för att förverkliga detta (Ibid, s. xxi-xxii).

Bibliotek 2.0 är dock svårdefinierat och i texten *Library 2.0 and "Library 2.0"* skriven av Walt Crawford, författare och skribent inom områdena bibliotek, teknologi, politik och media, ges inte mindre än sju olika definitioner och 62 olika synsätt på dess innebörd. Texten behandlar till stor del hur olika personer definierar Bibliotek 2.0 och hur dessa definitioner skiljer sig mot varandra. Crawford är kritiskt inställt till hypen ”Bibliotek 2.0” och att två månaders samtal mellan ett antal *bloggare* resulterat i ett begrepp som hela biblioteksvärlden måste diskutera precis nu. Han är dock positivt inställt till Bibliotek 2.0 och menar att de nya förändringarna kan göra biblioteket mer intressant, förutsatt att inte ”Bibliotek 2.0”- hypen står i vägen och förhindrar dessa förändringar (Crawford 2006, s. 31-32).

Meredith Farkas, bibliotekarie vid Norwich University, har ett stort engagemang för biblioteksfrågor med fokus på teknologi samt förmedling och delning av kunskap. Hon beskriver Bibliotek 2.0 som ett paradigmskifte på det sätt vi ser på biblioteksservice och att biblioteket måste bli mer närvarande och användarcentrerat. Dessa förändringar innebär såväl ändringar i system som attityd och dessa tankar måste finnas med i varje beslut som tas på biblioteket (Ibid, s. 5-6). På sin blogg *Information Wants To Be Free* diskuterar hon hur de olika biblioteken skulle se ut om de mirakulöst förändrades till att bli ett Bibliotek 2.0 över en natt. Hon menar att genom att tänka på det sättet så skapas en vision för hur biblioteket kan se ut och vilka beståndsdelar som krävs för att förverkliga denna vision (Farkas 2005). Crawford anser att en diskussion som denna är det som krävs för att undersöka om visionerna bara är visioner eller om de också är möjliga att genomföra på dagens bibliotek och om ”hypen” kan bidra till ett sådant resonemang så är det en positiv egenskap (Crawford 2006, s. 2).

Casey och Savastinuk har skrivit boken *Library 2.0 – A Guide to Participatory Library* vilket kan fungera som en guide för biblioteken för ett arbete i linje med de tankar som finns i Bibliotek 2.0. Komponenterna i konceptet Bibliotek 2.0 beskriver de som *konstant och målmedveten förändring, deltagande från användarna och vikten av att nå*

ut till både befintliga och potentiella användare (Casey och Savastinuk 2007, s. 12-18). Själva tekniken såsom olika former av Web 2.0 applikationer är inte det huvudsakliga elementet utan ett redskap för att förverkliga tankarna i Bibliotek 2.0 (Ibid, s. 6).

Förändring kan vara skrämmande för ett stort antal människor, men enligt Casey och Savastinuk (Ibid, s. 12-14) är det den primära komponenten och absolut nödvändig för att en organisation ska utvecklas. De avser inte förändring för sakens skull utan målmedveten förändring, om det behövs, som ska vara genomförbar i hela organisationen. Att en organisation ska vara öppen för förändringar är inget nytt och tankarna diskuteras i de flesta moderna böcker inom organisationsteori. När det gäller deltagande kan graden av deltagande variera mycket mellan olika organisationer. Casey och Savastinuk påpekar att graden av påverkan från användarna varierar beroende av organisationens utformning, målgruppen och den service som erbjuds. De hävdar dock att det minsta en användare kan förvänta sig är att denna åtminstone har möjlighet att påverka programverksamheten och bibliotekets service. Den delaktighet de beskriver innebär att användarna ska kunna anpassa bibliotekets webbplats efter sina egna behov, interagera med bibliotekarie och andra biblioteksanvändare och ge kommentarer och feedback på samlingens innehåll (Ibid, s. 14-15). Den sista punkten avser vikten av att nå ut till både de befintliga användarna och de som inte traditionellt använder bibliotekets service. De nuvarande användarna kan genom ett ökat deltagande få mer kontroll över de tjänster biblioteket erbjuder, men det är också viktigt för bibliotekets överlevnad att nå ut till nya biblioteksanvändare. Deras förslag är då att utnyttja olika Webb 2.0 applikationer för att utveckla biblioteks webbplats till en arena för nå en bredare användargrupp (Ibid, s. 15-18). Det kan göras genom exempelvis bloggar, Mashups, Wikis och olika former av sociala nätverk (Ibid, s. 73-102). Enligt Casey och Savastinuk är ett sätt att nå ut till nya användare också att arbeta utifrån *The Long Tail* (Anderson 2006) som exempelvis i boksammanhang kan förklaras som att det inte bara är viktigt att erbjuda sådant som är populärt utan även mer udda litteratur. Det kan tyckas självklart, men Casey och Savastinuk påpekar att både resurser i form av pengar och fysiskt utrymme kan förhindra att beståndet utökas. Vissa bibliotek erbjuder dock sina användare möjlighet att ladda ner olika typer av media från bibliotekets webbplats och det kan enligt Casey och Savastinuk ses som en framtidsinriktad och förutseende handling för att nå ut till nya användargrupper, men samtidigt också behålla de nuvarande. Ett annat förslag som de presenterar är att erbjuda användarna litteratur som inte bara finns i den fysiska samlingen utan sådant som kan lånas in från ett annat bibliotek eller köpas in till ett lågt pris från en andrahandsbokhandel. Det går att jämföra med det arbetssätt som den populära webbplatsen Amazon använder, där företaget både säljer litteratur och film, men samtidigt fungerar som en plattform för förmedling av begagnad litteratur (Casey och Savastinuk 2007, s. 15-18).

Casey och Savastinuk påpekar dock att det är viktigt att varje bibliotek utvecklar sin verksamhet utifrån den egna organisationens förutsättningar. Varje bibliotek kan använda tankarna i Bibliotek 2.0, men de bör först studera sin egen organisation och reda ut vilka som är deras användare och vilka behov de har (Ibid, s. 19).

3.5 Participatory Networks

Lankes et al. anser att nuvarande initiativ i biblioteksvärlden, att använda Web 2.0 teknologier för att förverkliga tankarna i Bibliotek 2.0, är både innovativt och spännande. Lankes et al. anser dock att begreppen är vagt formulerade där dess

innebörd kan ha olika betydelser. Det är därför viktigt att fundera över vad konceptet Bibliotek 2.0 egentligen bidrar till? Resulterar det i en utveckling av mer kunskap eller mer arbete för bibliotekarierna? Vad är exempelvis skillnaden mellan biblioteket och MySpace? Hur kommer ”nästa version” av Bibliotek 2.0 att se ut? (Lankes et al. 2007, s. 21-22).

I texten *Participatory Network – The Library as Conversation* beskrivs ett koncept för användning av Webb 2.0 teknologier för att implementera en ”samtalsmodell” i någon form av gemenskap såsom exempelvis på ett bibliotek, en kamratkrets eller andra former av gemenskaper (Ibid, s. 21). Resonemanget grundar sig i forskaren Gordon Pask *Conversation Theory* (Pask 1976). Teorin innebär ett sätt att förklara kognition och hur individer lär. Själva konversationen innebär att två kognitiva system söker överenskommelse. Dessa kan vara individer, olika typer av sällskap och organisationer. Resultatet av olika typer av konversation kan därefter vara såväl böcker som video och artefakter, men samtidigt kan de även bidra till att konversationer påbörjas (Lankes et al. 2007, s. 6-7).

Lankes et al. anser att biblioteket bör ta till sig tankarna i Participatory Networks eftersom de stämmer överens med bibliotekets roll som förmedlare av kunskap. De hävdar även att konceptet att lära genom konversationer idag förekommer på biblioteken, såsom informationskompetens och undervisning i kritiskt tänkande. Ytterligare förekomster, mer specificerat, kan exempelvis vara referensamtal och bokcirklar (Ibid, s. 6). Ett problem på dagens bibliotek är att beslut ofta baseras på exempelvis utlåningsstatistik vilket kan göra användarna frustrerade eftersom de då bara är en siffra i statistiken och inte har någon möjlighet att påverka biblioteksservicen. Lankes et al. hävdar att om biblioteket i stället fokuserar på konversationer så kommer de se sammanhanget mellan statistik och annat resultat, att då exempelvis referensfrågorna kan kopplas samman med beståndet och cirkulationen, vilka är resultat av konversationer inom bibliotekets kontext (Ibid, s. 7).

Biblioteket bör intressera sig för tankarna inom Participatory Networks och skapa webbaserade mötesplatser för individer och grupper, precis som de gör inom det fysiska biblioteket. Ytterligare en anledning är att biblioteket då på ett enklare sätt kan samarbeta med andra bibliotek i större omfattning genom att samtliga ingår i en ”webbgemenskap”. Det skulle kunna resultera i att användarens behov tillfredställs utan att de behöver reflektera över vilket bibliotek som uppfyller behoven (Ibid, s. 23). Genom webbaserade mötesplatser kan biblioteket även i den virtuella miljön uppfylla sin roll som kultur- och kunskapsförmedlare. Ett projekt i linje med dessa tankar där användaren står i fokus är *Sverigebiblioteket*. Det är ett initiativ från Kulturrådet och Kungliga Biblioteket och ambitionen är skapa en gemensam ingång till biblioteksresurser via en webbplats där användaren ska kunna finna vad denne söker utan att vara insatt i vilka olika bibliotek som tillhandahåller de specifika resurserna (Svensk biblioteks förening). Lankes et al. hävdar att biblioteken måste vara mer framtidsinriktade genom att inte bara befinna sig där användarna är utan där konversationerna äger rum. Genom den nya webbt teknologin såsom exempelvis tidigare beskrivna Mashups kan biblioteken bli en del av webbanvändarnas arena och därmed integrerade i deras liv. Ett viktigt beaktande är dock att alla diskussioner inte berör biblioteket och att biblioteket i vissa fall bara är en del av dem (Lankes et al. 2007, s. 31).

3.6 Sammanfattning

Det kan sammanfattningsvis sägas att Biblioteket 2.0 är ett vagt begrepp som kan definieras på olika sätt till skillnad mot Participatory Networks och Conversation Theory där kärnan är att kunskap skapas genom konversationer. Konceptet Bibliotek 2.0 kan dock ses som den faktor som bidragit till att en diskussion om en utveckling av bibliotekens webbplatser har påbörjats och att det idag talas om en webbgemenskap och att webbplatser verkligen utvecklas. Casey och Savastinuk hävdar att Webb 2.0 applikationerna utifrån deras tankar endast är redskap för att förverkliga grundtankarna med Bibliotek 2.0, som enligt dem innebär ett arbete för förändring, vikten att nå ut till befintliga och nya användare samt öka graden av deltagande från användarna. Även Lankes et al. anser att Webb 2.0 teknologerna kan användas för att utföra de tankar som finns i det han beskriver som Participatory Network. De olika typer av tjänster som kan erbjudas utifrån olika Webb 2.0 applikationer kan därmed fungera som grundläggande beståndsdelar för att undersöka hur de svenska bibliotekens syn är, utifrån dess roll som kulturförmedlande institution, på interaktiva webbplatser samt hur webbplatserna kan användas i kulturförmedlade syfte.

Någonting som är gemensamt för de olika synsätten är att bibliotekets webbplats anses vara en viktig resurs och en betydelsefull arena för olika typer av möten mellan bibliotek och användare. Genom konversationer, som både kan vara fysiskt verbala eller föras i en webbgemenskap, kan biblioteket enligt Lankes et al. utveckla sin roll som kunskaps- och kulturförmedlare. Casey och Savastinuk anser att en utveckling är viktig för att tillfredställa användarnas framtida krav och samtidigt även nå nya grupper av användare. Statistik visar också att antalet utlån på de svenska biblioteken har minskar och att antalet användare av Internet i Sverige har ökat och en utveckling av bibliotekets webbplats kan därför också utifrån dessa tankar eventuellt vara relevant.

Det pågår idag även olika typer av utvecklingar av webbplatser utifrån tankarna i Bibliotek 2.0 och två av dem i Sverige är exempelvis Umeå och Stockholms stadsbiblioteks webbplatser.

Vilka typer av tjänster och applikationer som bör användas för att utveckla respektive biblioteks webbplats är dock inte helt fastställt och utifrån diskussionen angående Participatory Networks och Bibliotek 2.0 handlar resonemangen mer om att det är själva utvecklingen av bibliotekets webbplats som är det primära och att själva applikationerna i sammanhanget bara fungerar som verktyg. Tidigare undersökningar har dock visat att både användare och bibliotekschefer är negativt inställda till att biblioteket exempelvis bör utveckla sociala nätverk och att endast ett fåtal av användarna i så fall skulle använda sig av dessa tjänster. En undersökning visar också att själva utvecklingen av bibliotekets webbplats är beroende av respektive biblioteks organisation, dess engagemang samt syfte och målsättning.

Fortsättningsvis redovisas en enkätundersökning utförd i syfte att fastställa vilka tjänster som idag finns på de svenska bibliotekens webbplatser, vilka förutsättningarna är för att utveckla interaktiva webbplatser samt de svenska bibliotekschefernas inställning till olika typer av interaktiva tjänster.

4 Metod

För att ge svar på syftet med denna uppsats har det tidigare i uppsatsen gjorts en bakgrundsbeskrivning av bibliotekets roll samt en definition av begreppet kulturförmedling. Även koncepten Bibliotek 2.0, Webb 2.0 samt Participatory Networks har beskrivits i syfte att klargöra vilket fokus på interaktivitet som avses i denna uppsats. Bibliotek 2.0 kan förklaras som en ”startmotor” för att det idag talas om interaktiva webbplatser, men begreppet är vagt vilket gör det svårt att använda det som en bestämd term. För att undersöka synen på interaktiva webbplatser och olika webbaserade tjänster samt vilka tjänster som idag finns på de svenska bibliotekens webbplatser har två kvantitativa enkätundersökningar genomförts. Enkäterna riktade sig dels till de biblioteksansvariga för att undersöka vilka tjänster de anser bör finnas på deras biblioteks webbplats samt även de webbansvariga i syfte att kartlägga de tjänster som finns på de svenska bibliotekens webbplatser idag.

Kvantitativa enkätundersökningar som forskningsmetod har både fördelar och nackdelar. Metoden lämpar sig bäst för att ge svar på frågeställningar som hur ofta, hur många eller hur vanligt någonting är medan metoden kan ge yttlig kunskap om respondenternas djupare tankar, erfarenheter och upplevelser (Trost 2001, s. 22). Några fördelar är att undersökningen kan göras på ett förhållandevis stort urval och geografiskt område samt att respondenten i lugn och ro kan begrunda frågorna. Andra styrkor är att det är möjligt att vara anonym samt att intervjuarens sätt att ställa frågorna inte påverkar respondenten. Nackdelar är att enkätundersökningar ofta ger ett visst bortfall samt att frågorna i enkätformuläret är begränsade. Respondentens identitet kan inte heller styrkas och intervjuaren har ingen möjlighet att ställa följdfrågor vid eventuella oklarheter (Ejlertsson 2005, s. 11-13). För att skapa en förståelse för hur synen på svenska bibliotek förhåller sig hade djupare intervjuer med samtliga bibliotek varit en bra metod, men ett för stort projekt inom ramen för denna uppsats. Därför lämpar sig en kvantitativ enkätstudie bättre för att undersöka frågan.

4.1 Urval

Undersökningens avsikt har varit att omfatta samtliga kommunala huvudbibliotek i Sverige och antalet uppgår följaktligen till 290 stycken. Två enkätundersökningar har gjorts där den ena riktar sig till bibliotekschefen och den andra till den webbansvarige. En anledning till att ett stort antal kommunala huvudbibliotek ingår i studien är för att få en bild av vilka uppfattningar och tjänster som finns på de olika biblioteken i Sverige utan att exkludera bibliotek utifrån faktorer såsom exempelvis storlek och ekonomiska förutsättningar. Undersökningen har för avsikt att vara en totalundersökning där hela den aktuella populationen undersöks och att inget representativt urval eller *sampel* därför måste göras (Patel och Davidson 2003, s. 54).

4.2 Genomförande

Eftersom undersökningen omfattar samtliga kommuner var det första viktiga steget att reda ut vilka kommuner som finns i Sverige. Detta gjordes genom att utgå från Statistiska centralbyråns lista över Sveriges kommuner (Statistiska centralbyrån 2007) samt att därefter besöka respektive kommunalt huvudbiblioteks webbplats. Den e-postadress som huvudsakligen användes för att kontakta de olika biblioteken var bibliotekens allmänna adress och inte specifikt den webbansvariga eller bibliotekschefen. Anledningen till det var för att undvika att den person som då eventuellt skulle ha kontaktats hade slutat, var bortrest, sjuk eller av andra orsaker inte kunde besvara enkäten. Den person som kontrollerar de inkomna mejlen på den allmänna adressen har oftast den vetskapen. En nackdel var dock att mejlet måste vidarebefordras till respektive person vilken kan vara ett onödigt och osäkert moment. Genom att besöka samtliga 290 kommunala webbplatser gavs en god bild av dess utformning och vilka tjänster som används på dagens bibliotek redan innan arbetet med datainsamling och analys påbörjades.

Den information som skickades ut i samband med förfrågan om ett deltagande i de två undersökningarna utformades i syfte att klargöra undersökningens syfte, men samtidigt inte styra respondenterna för mycket i deras svar. Det textmässiga innehållet var relativt informativt med information om undersökningens planerade användande samt kontaktuppgifter till både handledare och intervjuare. De båda e-postmeddelandena finns rapporterade i bilaga 1 och 2.

Den avslutande resultatredovisningen och analysen av materialet är bearbetad i kalkylprogrammet Microsoft Excel samt LimeSurvey som är ett populärt *open source* enkätprogram. Det vill säga fritt att använda, ändra och anpassa efter sina egna behov. Det statistiska materialet presenteras därefter i texten omväxlande procentuellt, utifrån antal och även i form av stapeldiagram utifrån olika enkätfrågor eller i vissa fall utifrån kombinationer av flera enkätfrågor.

4.3 Enkätens utformning

Enkäterna utformades i enkätprogrammet LimeSurvey och syftet med att använda en webbaserad enkät har varit att förenkla för respondenterna och därmed förhoppningsvis öka chanserna att fler enkäter besvaras, undvika kostnaderna för distribution av enkäterna, slippa mata in respektive enkät manuellt i olika databearbetningsprogram samt att få in svar snabbt.

De två enkätundersökningarna hade samma inledande frågor och syftet med dessa var att fastställa kommunens storlek, att rätt person besvarade enkäten, om biblioteket är ett fristående eller kombinerat skolbibliotek/folkbibliotek samt att biblioteket är huvudbibliotek i respektive kommun. De olika frågor som därefter ställdes var konstruerade för att på olika sätt besvara uppsatsens syfte. Svarsalternativen för de två olika grupperna av respondenter var därför också skilda där syftet med frågorna till de webbansvariga var att kartlägga dagens biblioteks webbplatser till skillnad mot frågorna till bibliotekscheferna som syftade till att ge en nyanserad bild av vilka tjänster som de anser vara viktiga och borde finnas på det egna bibliotekets webbplats. Ett undantag var två frågor till de webbansvariga där syftet var att få en bild av deras egen uppfattning

om bibliotekets intresse för den egna webbplatsen samt de webbansvarigas personliga inställning till om det egna biblioteket bör utveckla interaktiva webbplatser.

Svarsalternativen för bibliotekscheferna var i de flesta fall utformade som en likertskala där ett alternativ mellan 1 och 10 syftade till att ge en nyanserad bild av bibliotekschefernas inställning till vilken tjänst de anser bör finnas på det egna bibliotekets webbplats. Alternativ 1 motsvarade i dessa fall ”Nej, inte alls” medan alternativ 10 motsvarade ”Ja, absolut” och siffrorna där emellan mer eller mindre skiftande inställning. I några fall användes även frågor med svarsalternativen ja och nej, andra fasta svarsalternativ samt i ett fall även en öppen fråga. För de webbansvariga användes i de flesta fall svarsalternativen ”Ja”, ”Vet ej” och ”Nej” förutom i två fall där även en likertskala användes. Ingen djupare presentation av de olika frågorna i enkäterna görs i detta avsnitt, de finns samtliga redovisade i bilaga 3 och 4.

En svårighet med att välja en likertskala med så många som tio olika svarsalternativ har varit att bedöma vilket värde som kan anses vara högt eller lågt. Bedömningen har därför gjorts utifrån varje fall. De frågor som har ställts i undersökningen har eventuellt inte varit ställda på ett sådant sätt att respondenten tänker så nyanserat som den tiogradiga skalan bidrar till. Vid liknande framtida studier, med samma typ av frågor, skulle en skala mellan 1 – 7 eller 1 – 5 vara att föredra då det troligtvis skulle göra resultatet mer tydligt.

4.4 Reliabilitet och validitet

Att en undersökning har en hög grad av reliabilitet och validitet är viktigt. Reliabilitet innebär att frågorna ska ställas på ett korrekt sätt. Svåra ord eller otydliga frågor ger en låg grad av reliabilitet. Validitet kan kortfattat förklaras som hur väl undersökningen egentligen mäter det som den avser att mäta och hur väl respektive frågas svarsalternativ är anpassade efter rådande fråga (Ejlertsson 2005, s. 100-102).

De två genomförda enkätundersökningarna är totalt sett väl genomförda och resultatet ger en god bild av vilka tjänster som finns på dagens svenska webbplatser samt inställningen till vilka tjänster Sveriges bibliotekschefer anser bör finnas på det egna bibliotekets webbplats.

Två missöden, som dock inte har någon direkt inverkan på resultatet, uppkom dessvärre. En fråga i enkäten som riktar sig till de webbansvariga har skapat ett missförstånd bland vissa respondenter. Det påpekades av ett par webbansvariga först efter närmare 80 besvarade enkäter vilket gjorde det svårt att i efterhand förtydliga frågorna. Problemet avser att vissa bibliotek har både en webbplats som ingår i kommunens webbplats samt även en fristående egen webbplats. Vilken av dessa webbplatser enkätundersökningen avser har uppfattats som otydlig vilket innebär att det blir problem att dra vissa slutsatser och enkäten har i det avseendet låg validitet. Detta missförstånd resulterar därför i att endast de bibliotek som ingår i kommunens webbplats kan analyseras utifrån kommunens påverkan på bibliotekets webbplats innehåll. Vilka tjänster som finns på bibliotekets webbplats kan däremot analyseras eftersom tjänsterna avser bibliotekets webbplats även om webbplatsen är fristående eller ingår i kommunens webbplats.

En annan fatalitet är att en siffra i ett intervall angående hur många invånare den kommun som respondentens bibliotek verkar i är felskriven. Det innebär att den

avsedda tanken med att dela in Sveriges kommuner i fyra delar istället görs i tre delar med grupperna 1 – 9 999, 10 000 – 39 999 samt 40 000 och fler. Detta innebär dock inget problem för den genomförda studien. Anledningen till att undersöka i vilket intervall biblioteket befinner sig i har varit att kontrollera att såväl små som stora biblioteket är representerade i studien.

4.5 Etiska aspekter

Den empiriska studien har utarbetats och genomförts utifrån Vetenskapsrådets fyra grundläggande huvudkrav: *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*.

Informationskravet innebär att forskaren ska informera respondenterna om den aktuella forskningens syfte. Samtyckeskravet syftar på att alla har rätt att själv bestämma om de vill medverka i undersökningen. Konfidentialitetskravet innebär att alla som deltar i en undersökning skall behandlas med största möjliga konfidentialitet. Inga obehöriga ska kunna ta del av några uppgifter. Nyttjandekravet avser att uppgifter om enskilda personer endast får användas för forskningens ändamål. Dessa grundläggande krav kan formuleras i ytterligare mer specifika regler (Vetenskapsrådet 2002, s. 6-14)

Kraven har i denna undersökning uppnåtts genom att respondenterna informerades om uppsatsens syfte och användning vid förfrågan om att delta i undersökningen. Respondenterna är fullständigt anonyma och valde själv ifall de önskade delta eller inte. Genom att genomföra enkäten och sedan bekräfta och skicka in den har de också givit sitt samtycke.

5 Resultatredovisning

I detta avsnitt redovisas resultatet från de två genomförda enkätstudierna. Undersökningen omfattar samtliga av Sveriges 290 kommunala huvudbiblioteks bibliotekschefer och webbansvariga. I enkäten till de webbansvariga var inte kravet att respondenten måste arbeta som webbansvarig utan att endast ha god kännedom om bibliotekets webbplats. Fortsättningsvis kommer dock endast benämningen webbansvarig användas och den personen representerar därmed respektive bibliotek.

Enkätundersökningarna har ett externt och internt bortfall. 10 stycken enkäter riktade till bibliotekscheferna har besvarats av personer som inte är bibliotekschefer vilket innebär att dessa enkätsvar inte har använts. Ytterligare 9 stycken enkäter till bibliotekscheferna respektive 3 enkäter till de webbansvariga är ofullständigt ifyllda vilket därmed resulterar i ett internt bortfall. 134 bibliotekschefer samt 132 webbansvariga besvarade inte enkäterna överhuvudtaget vilket betyder att det externa bortfallet är 46,2 procent respektive 45,5 procent.

Det totala antalet godkända respondenter som besvarat enkäterna är 135 bibliotekschefer och 150 webbansvariga. Studien har en svarsfrekvens på 46,5 procent respektive 51,7 procent.

Skillnaden i invånarantal är stor bland Sveriges 290 kommuner. Den minsta kommunen har endast 2 552 invånare jämfört med den största som har 794 494 invånare (SCB). Tabellen visar antalet bibliotek som verkar i små, medelstora och stora kommuner samt antal respondenter från de två enkätundersökningarna som antalsmässigt och procentuellt motsvarar dessa olika grupper. Resultatet visar att de större biblioteken är något mer representerade i undersökningen vilket kan tyda på att intresset för bibliotekets webbplats och interaktivitet är större hos dessa bibliotek. Antalet integrerade skol- och folkbibliotek är något underrepresenterade i undersökningen till bibliotekscheferna och därför har ingen avgränsning gjorts mellan icke integrerade respektive integrerade bibliotek i resultatredovisningen.

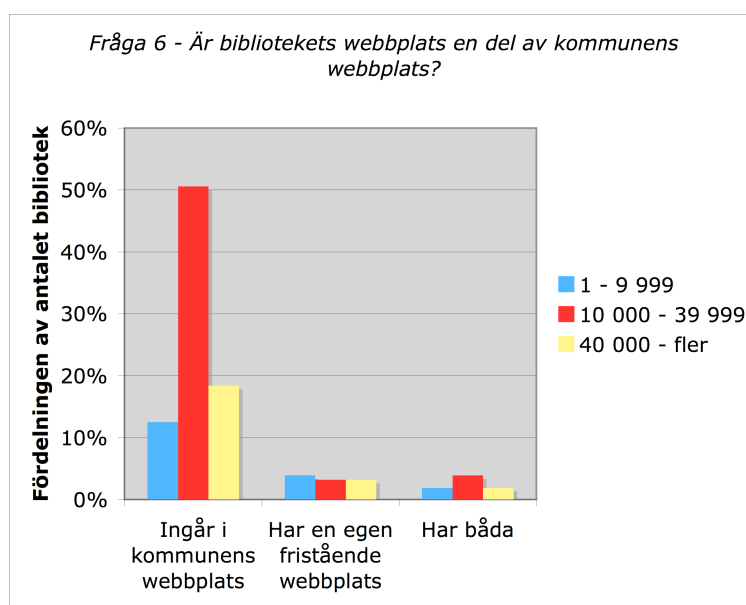
Invånarantal	Totalt	Webbansvariga	Bibliotekschefer
1 - 9 999 (små)	73	27 (36,9%)	29 (39,7%)
10 000 - 39 999 (medel)	162	87 (53,7%)	81 (50%)
40 000 - fler (stora)	55	36 (65,4%)	25 (45,4%)
<i>Totalt</i>	<i>290</i>	<i>150 (51,7%)</i>	<i>135 (46,5%)</i>

Fortsättningsvis presenteras de olika enkätundersökningarna var för sig för att i en avslutande diskussion och slutsats kopplas samman. De två första avsnitten avser de

webbansvariga och de två sista avser bibliotekscheferna. Samtliga svarsalternativ utifrån respektive enkätfråga finns redovisade i bilaga 3 och 4.

5.1 Svenska biblioteks webbplatsers uppbyggnad

Av totalt 290 svenska kommunala huvudbibliotek har 150 webbansvariga besvarat enkäten om hur deras biblioteks webbplats är uppbyggd och vilka tjänster de förmedlar. Resultatredovisningen utgår därför utifrån vad de webbansvariga på dessa 150 bibliotek har besvarat, men ger en relativt tydlig bild av hur webbplatserna på svenska bibliotek är utformade. De olika biblioteken i undersökningen har samtliga minst en webbplats som representerar biblioteks verksamhet. I de flesta fall ingår webbplatsen i kommunens gemensamma webbplats, men ett antal bibliotek har också en egen fristående webbplats samt ett antal bibliotek som har både en egen och en gemensam webbplats. Utifrån kommunernas invånarantal är resultatet fördelat enligt följande sätt.



Sammanställningen visar att störst antal bibliotek har en webbplats som ingår i kommunens webbplats och att skillnaden mellan små och stora kommuner som har en egen webbplats är liten. Så många som 122 stycken (81,3%) webbansvariga svarade att deras biblioteks webbplats ingår i kommunens webbplats och att de inte har en egen fristående webbplats.

De bibliotek som ingår i kommunens webbplats har begränsade möjligheter att förändra innehållet på webbplatsen utan kommunens medgivande vilket kan vara problematiskt om de önskar göra webbplatsen mer användaranpassad. Det textmässiga innehållet kan trots det i de flesta fall redigeras och 118 stycken (78,6%) webbansvariga uppgav att de har den möjligheten. Bibliotekens möjligheter till en förändring av den grafiska utformningen och att skapa egna tekniska lösningar och applikationer är dock liten. Endast 5 stycken (3,3%) svarade att de kan ändra den grafiska utformningen och 2 stycken (1,3%) vet inte. 10 stycken (6,6%) respondenter svarar att de kan utveckla egna tekniska lösningar och applikationer och 10 stycken (6,6%) svarar att de inte vet vilket kan vara en indikation på att de inte har den möjligheten. Vad de olika biblioteken betraktar som tekniska lösningar och applikationer är dock oklart.

Av de 5 bibliotek som ingår i kommunens webbplats och som har en möjlighet att ändra den grafiska utformningen är 3 av dem bibliotek som verkar i kommuner med ett invånarantal under 10 000 invånare. 7 av de 10 bibliotek som angav att de kan utveckla egna tekniska lösningar och applikationer och 9 av de 10 som inte vet är bibliotek som verkar i medelstora kommuner med ett invånarantal mellan 10 000 och 39 999 invånare.

16 stycken (10,6%) webbansvariga anger att deras biblioteks webbplats inte ingår i kommunens webbplats och att de har en egen fristående webbplats. Dessa bibliotek har en betydligt större möjlighet att förändra innehållet på sin webbplats. Samtliga kan förändra det textmässiga innehållet och 15 av dem den grafiska utformningen. 12 respondenter anger att de kan utveckla egna tekniska lösningar och applikationer. Antalet bibliotek med egna fristående webbplatser är jämnt fördelade utifrån grupperna med olika invånarantal och inga skillnader mellan dem kan utläsas.

Av de 150 webbansvariga som har besvarat enkäten anger 73 respondenter (48,6%) att deras bibliotek har en egen url-adress. Det vill säga en egen unik webbadress som kan skrivas in direkt i webbläsarens adressfält. Av dessa 73 bibliotek ingår 50 stycken i kommunens webbplats och 13 stycken har en egen fristående sida som inte ingår i kommunens webbplats. Som tidigare nämnt har 16 bibliotek angett att de har en egen fristående webbplats, 3 stycken av dem har således ingen egen url-adress.

De webbansvariga fick också möjligheten att utifrån deras egna intryck bedöma om de anser att deras bibliotek ser webbplatsen som en resurs och satsar på att utveckla den. Frågan var inte obligatorisk, men 146 respondenter valde ändå att besvara frågan. Det totala antalet svar motsvarar värdet 7,6 av 10 vilket kan sägas att de i relativt hög grad anser att deras bibliotek ser webbplatsen som en resurs. 143 respondenter valde också att besvara en annan ej obligatorisk fråga. Frågan var om de anser att det är relevant att biblioteket de arbetar på utvecklar en interaktiv webbplats där användare och bibliotekarier kan skapa en gemensam virtuell mötesplats. Det totala värdet motsvarar 7,9 av 10 vilket också är relativt högt.

5.2 Innehållet på de svenska bibliotekens webbplatser

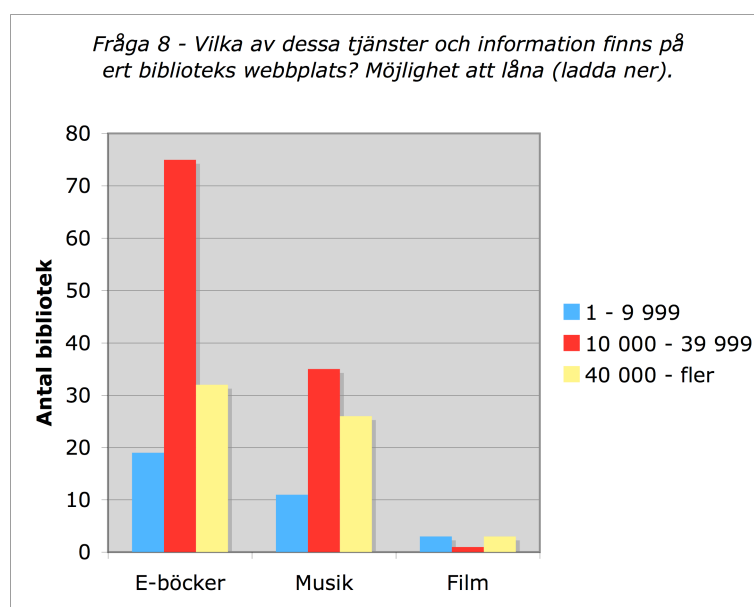
Vilka tjänster som finns på de olika svenska bibliotekens webbplatser varierar. Resultatredovisningen under i detta avsnitt baseras även de på undersökningen till de webbansvariga och omfattar ett stort antal tjänster med varierande funktionalitet och för att underlätta hanteringen av resultatet redovisas respektive tjänst utifrån funktion och en indelning görs i *grundläggande tjänster och information, interaktion* samt *gemensam kunskap, sociala nätverk och folksonomi*.

5.2.1 Grundläggande tjänster och information

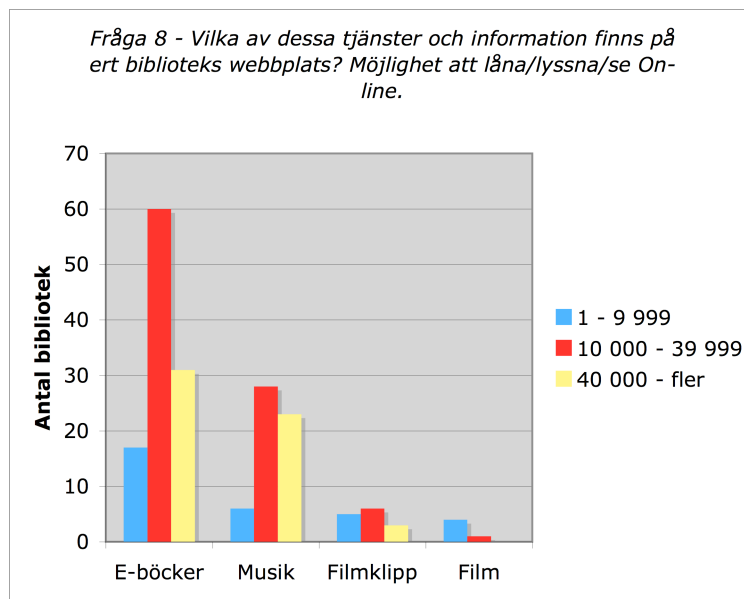
En av de vanligaste förekommande tjänsterna hos de undersökta bibliotekens webbplatser är möjligheten att söka i bibliotekskatalogen (OPAC) samt få information om bibliotekets öppettider. Samtliga 150 respondenter uppger att deras bibliotek erbjuder dessa tjänster. Även information om aktuella kulturevenemang på biblioteket är vanligt förekommande och 148 bibliotek (98,6%) anger att de har den informationen på sin webbplats, men endast 66 bibliotek (44%) erbjuder information om kulturevenemang i kommunen.

Andra informationstjänster som att erbjuda användarna kontinuerliga rapporter när bibliotekets webbplats uppdateras med ny information/ böcker/ bilder/ recensioner och dylikt kan tillfredställas av 46 bibliotek (30,6%). 45 bibliotek (30%) erbjuder möjligheten att abonnera på nyhetsbrev. Om användarna har möjlighet att bli informerade vid varje uppdateringstillfälle av webbplatsen, oavsett tjänst, framgår dock inte av resultatet. 12 bibliotek (8%) ger information om aktuella världsnyheter och 5 bibliotek (3,3%) om aktuella tv-program.

För att utföra de mer traditionella tjänsterna som det fysiska biblioteket erbjuder, såsom att låna litteratur, musik och film kan det även göras via en del av bibliotekens webbplatser. 125 stycken (83,3%) av de 150 biblioteken erbjuder användaren en möjlighet att ladda ner e-böcker, 72 stycken (48%) musik samt 7 stycken (4,6%) film. Fördelningen av antalet bibliotek utifrån respektive kommuns invånarantal redovisas i nedanstående diagram utifrån det totala antalet bibliotek i enkätundersökningen.



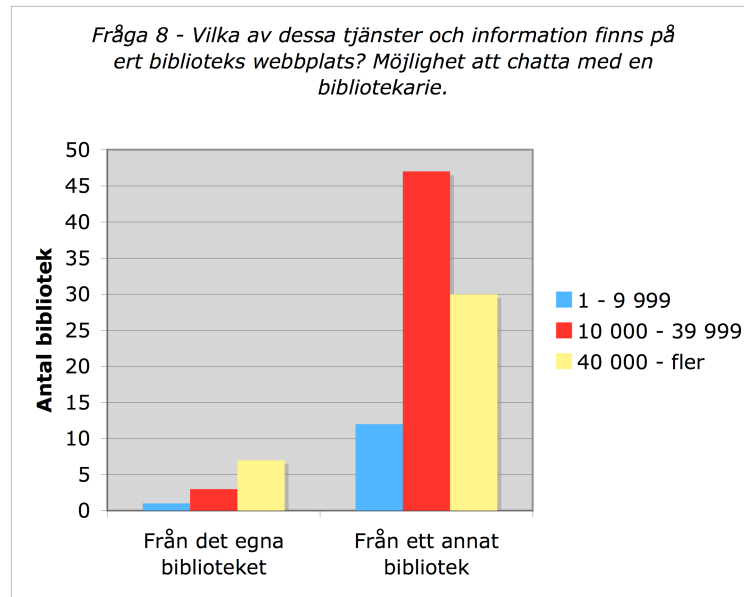
Ett stort antal bibliotek erbjuder användaren en möjlighet att läsa e-böcker online. Av samtliga 150 bibliotek som ingår i undersökningen erbjuder så många som 107 stycken (71,3%) den tjänsten. 57 bibliotek (38%) erbjuder musik online, 14 stycken (9,3%) filmklipp och 5 stycken (3,3%) filmer. Nedanstående diagram visar en fördelning utifrån respektive kommuns invånarantal och tjänst för de bibliotek som erbjuder användarna en möjlighet att nyttja olika tjänster online.



Av de 16 bibliotek som har en egen fristående webbplats visade ett tidigare redovisat resultat i denna undersökning att dessa bibliotek har en större möjlighet att utveckla sina webbsidor utan kommunens inverkan. Denna möjlighet till utveckling märks dock inte nämnvärt i avseende av att de erbjuder användarna större möjligheter att ladda ner olika medier eller nyttja dem online. På 13 av dessa bibliotek kan användarna ladda ner e-böcker, 7 stycken erbjuder musik och 4 stycken film. På 13 webbplatser är det möjligt att läsa litteratur online, 7 bibliotek erbjuder musik, 4 stycken filmklipp och 2 stycken film online.

5.2.3 Interaktion

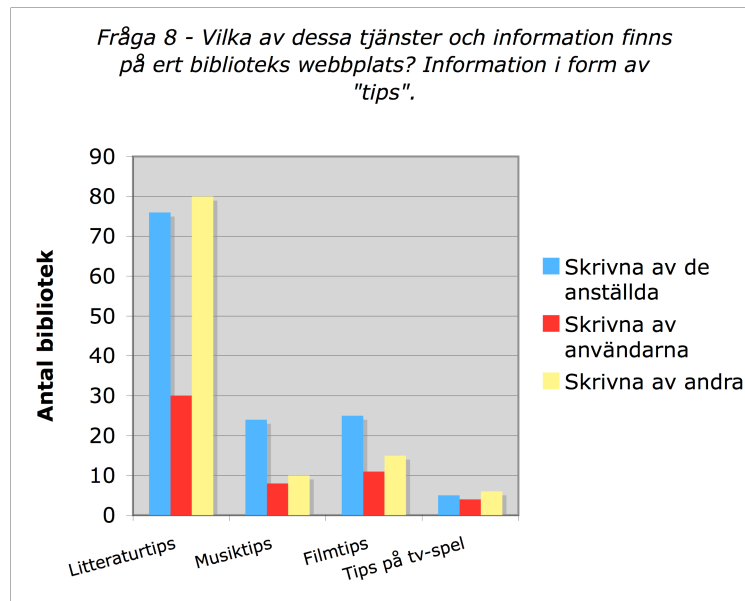
Det finns flera sätt att kontakta biblioteken och att interagera med bibliotekarier och andra användare. Utifrån den enkätundersökning som har genomförts svarar samtliga 150 bibliotek att det går att kontakta biblioteket via e-post. Tjänsten är därmed tillsammans med möjligheten att söka i bibliotekets OPAC samt få information om bibliotekets öppettider en av de vanligaste tjänsterna som finns på bibliotekens webbplatser. Mer interaktiva tjänster såsom att chatta med bibliotekarier är dock inte lika vanliga. Endast 11 bibliotek (7,3%) erbjuder användaren en möjlighet att chatta med en bibliotekarie från det egna biblioteket, men så många som 88 bibliotek (58,6%) erbjuder tjänsten att chatta med bibliotekarier från andra bibliotek. Av de 11 bibliotek där det är möjligt att chatta med en bibliotekarie från det egna biblioteket ingår 8 stycken (5,2%) webbplatser i kommunens webbplats. Diagrammet nedanför visar en fördelning mellan de olika kommunerna och resultatet visar att tjänsten ”chatta med en bibliotekarie” från det egna biblioteket är vanligast i de större kommunerna.



På frågan om det finns tjänster där användare och bibliotekarier kan interagera med varandra svarar 29 respondenter (19,3%) att det är möjligt på deras biblioteks webbplats. 3 stycken (2%) av dessa 29 bibliotek erbjuder även en möjlighet för användarna att interagera med varandra. Den procentuella skillnaden mellan de 29 biblioteken utifrån respektive grupp med olika invånarantal (SCB) som tidigare redovisats visar att det på 5 stycken (6,8%) av de 73 bibliotek som verkar i små kommuner är möjligt att interagera med en bibliotekarie. Det kan jämföras med 15 stycken (9,2%) av 162 bibliotek i medelstora kommuner och 9 stycken (16,3%) av 55 bibliotek i stora kommuner. Resultatet visar att det därmed är mer vanligt med interaktion på de bibliotek som verkar i de större kommunerna.

5.2.4 Gemensam kunskap, sociala nätverk och folksonomi

Böcker, filmer, cd-skivor och tv-spel är alla olika skilda medier som kan förekomma på svenska bibliotek. Tidigare i denna undersökning har olika resultat redovisats i syfte att klargöra hur vanligt förekommande de olika medierna är i elektronisk form. I denna del presenteras om det finns information i form av ”tips” om de olika medierna på bibliotekens webbplatser och vem som i så fall bidrar med dessa tips. Diagrammet nedanför visar en fördelning mellan de olika medierna utifrån de 150 undersökta biblioteken samt vem som ombesörjer informationen.



Anställda och andra, som i undersökningen motsvarar andra bibliotek, organisationer eller företag, är som diagrammet visar den mest vanliga informationskällan förutom då det gäller tips på tv-spel där fördelningen är relativt jämn. Orsaken till att användarnas påverkan på webbplatsens innehåll är låg kan inte besvaras genom att studera resultatet från enkätundersökningen, men faktum är att situationen på det sättet innebär att de medskapande möjligheterna mellan bibliotek och användare är låga. Viktigt att tillägga är att det är möjligt för de olika biblioteken att erbjuda både information från anställda, användare och andra. 40 stycken bibliotek (26,6%) har dock ingen som helst information i form av tips på olika medier.

Den låga graden av medskapande möjligheter från användaren bekräftas också av att endast 9 bibliotek (6%) av de 150 biblioteken som besvarat enkäten erbjuder användaren en möjlighet att publicera material synligt för alla på bibliotekets webbplats. Det publicerade materialet kan på 4 stycken (2,6%) av dessa bibliotek kommenteras av användarna. Ytterligare resultat visar att 29 bibliotek (19,3%) erbjuder användarna en möjlighet att kommentera inlägg på en blogg och endast 9 bibliotek (6%) att skriva inlägg i en gästbok.

Avslutningsvis kan det sägas att inget bibliotek tillåter användarna att ta bort material från webbplatsen och endast ett bibliotek svarar att användarna kan redigera innehållet på webbplatsen. Endast 4 bibliotek (2,6%) av samtliga 150 bibliotek erbjuder användaren en möjlighet att skapa egna och personligt anpassade webbplatser utifrån innehållet på bibliotekets webbplats. 17 bibliotek (11,3%) tillåter användarna att skapa egna personliga ämnesord för sökning i bibliotekets OPAC.

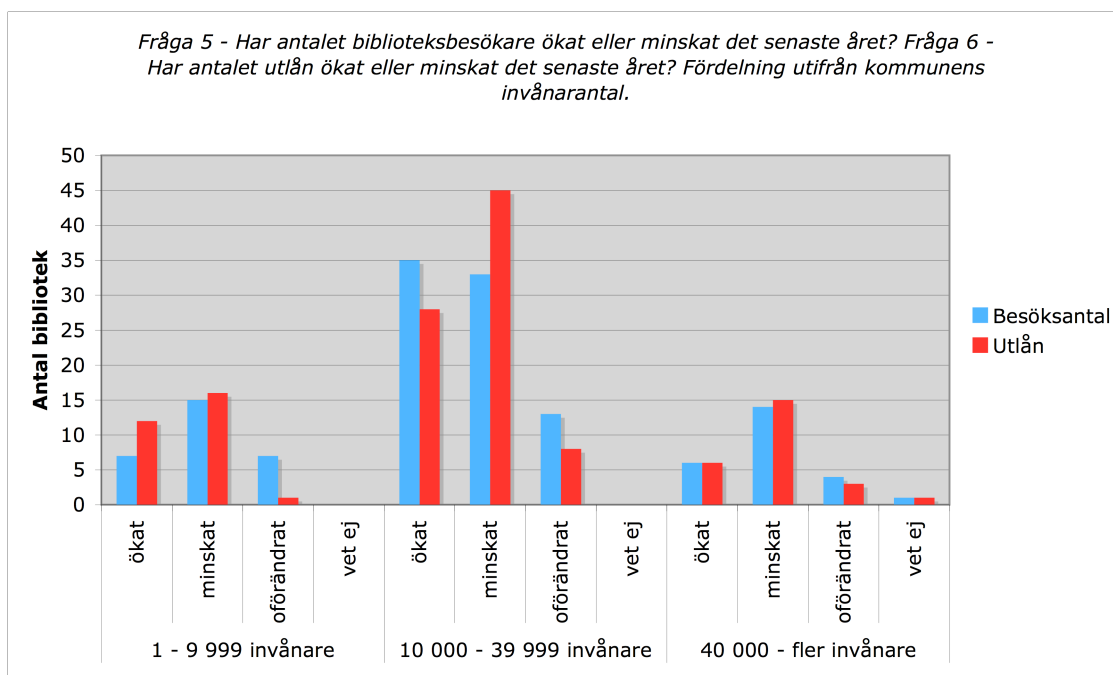
5.3 Bibliotekschefernas syn på bibliotekets webbplats

Den andra genomförda enkätundersökningen har besvarats av bibliotekschefer på svenska bibliotek. Totalt antal godkända respondenter är 135 stycken (46,5%) bibliotekschefer av totalt 290 tillfrågade bibliotek. Resultatet från undersökningen innefattar vilka tjänster som bibliotekscheferna anser vara viktiga på deras webbplats samt vilka resurser biblioteket har för att utveckla egna interaktiva webbplatser.

Svarsalternativen för frågorna i enkäten är till skillnad från den tidigare redovisade enkätundersökningen utformade som en likertskala där svarsalternativen graderas från 1–10. Den högsta siffran i skalan i denna undersökning motsvarar att respondenten instämmer till fullo med den aktuella frågan och den minsta siffran motsvarar således motsatsen. Det ger en nyanserad bild av vad respondenterna anser vara viktigt respektive mindre viktigt. För att göra resultatredovisningen mer överskådlig beskrivs inledningsvis synen på webbplatsens påverkan på besöksantal och antalet utlån. Efter det redovisas på vilket sätt bibliotekscheferna anser att deras webbplats bör vara uppbyggd och vilka möjligheter och resurser som finns för de olika biblioteken att utveckla interaktiva webbplatser.

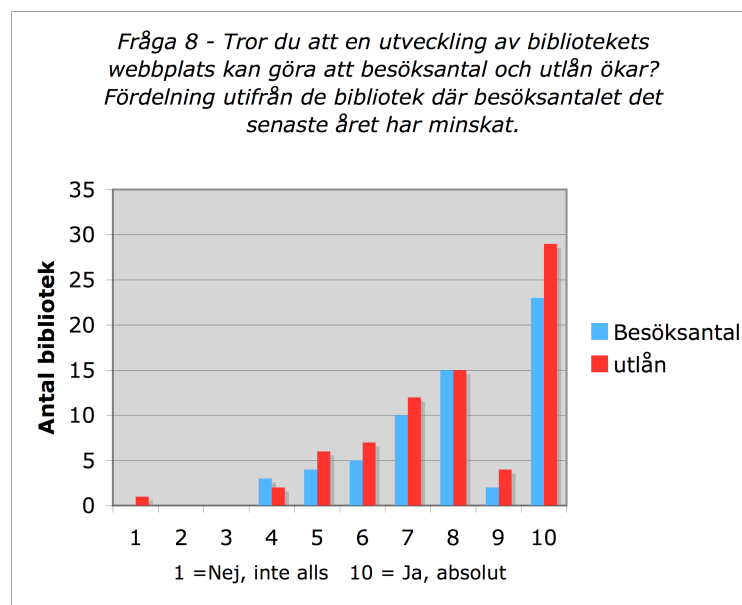
5.3.1 Bibliotekets webbplats

Majoriteten av de 135 tillfrågade bibliotekscheferna anser att bibliotekets webbplats är en viktig resurs för biblioteket i allmänhet och ett stort antal respondenter tror att en utveckling av webbplatsen i viss mån kan göra att besöksantal och utlån ökar. Medelvärden av det totala antal svar är hela 9,4 på frågan om respondenterna anser att webbplatsen är en viktig resurs och 8,2 för dem som tror att webbplatsen kan bidra till en ökning av antalet besökare och utlån. Nedanstående diagram visar en fördelning av besöksantal och utlån för samtliga av de undersökta biblioteken utifrån respektive kommuns invånarantal.



Flera bibliotekschefer uppger att biblioteket har haft en minskning av antalet besökare och utlån det senaste året. Totalt 62 bibliotek (45,9%) har färre antal besökare och 76 bibliotek (56,2%) ett lägre antal utlån än tidigare år. Av de bibliotekschefer som har angivit att antal besökare har minskat tror ett stort antal av dem att en utveckling av bibliotekets webbplats kan bidra till att besöksantal och utlån ökar. Det sammanlagda värdet motsvarar hela 8,1 på den tiogradiga skalan. Av de bibliotek som har ett lägre utlån tror även ett stort antal bibliotekschefer att en utveckling av webbplatsen kan bidra till en ökning av antalet utlån. En respondent tror dock inte alls att webbplatsen kan

bidra till en ökning. Det sammanlagda värdet är i detta fall 8. De höga värdena visar att det finns en viss optimism och tilltro till webbplatsen som resurs hos de bibliotekschefer som är ansvariga för verksamheten på de bibliotek som har av en minskning av antalet besökare och utlånade medier. Diagrammet nedanför visar en fördelningen av antal svar från de 62 bibliotek (45,9%) som har haft en minskning av antal besök och de 76 bibliotek (56,2%) som haft en minskning av antal utlån samt fördelningen av antalet bibliotekschefer som tror att en utveckling av bibliotekets webbplats kan bidra till en ökning respektive ingen ökning av antalet besök och utlån.

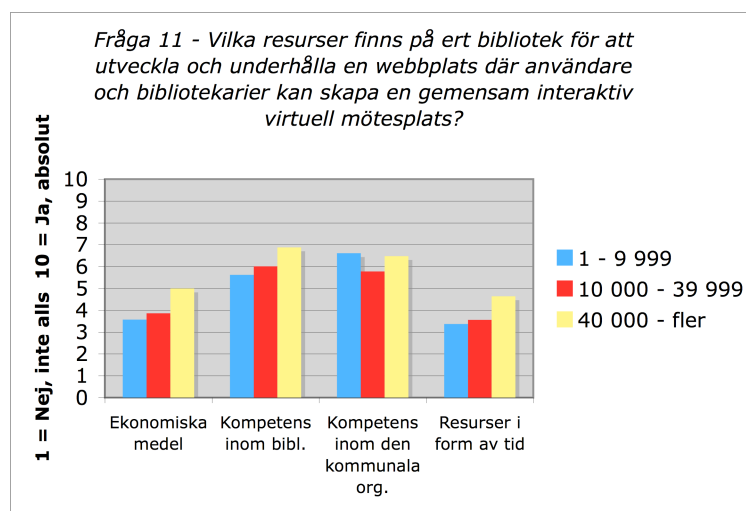


Det finns dock även bibliotekschefer som har angett att deras bibliotek har ett större antal utlån och besökare än tidigare år. 48 bibliotek (35,5%) har fler besökare än tidigare år och 46 (34%) har ett större antal utlån.

Vilken typ av webbplats och tjänster som de olika bibliotekscheferna tror kan bidra till en ökning av antalet besökare och utlån framgår inte av enkätundersökningen. Däremot har frågan om respektive bibliotekschef anser att det är viktigt att deras bibliotek utvecklar en interaktiv webbplats där användare och bibliotekarier kan skapa en gemensam virtuell mötesplats besvarats. Det sammanlagda värdet från samtliga 135 respondenter är 8,2 vilket tyder på att den övervägande delen bibliotekschefer anser det vara relevant med en utveckling. Utifrån fördelningen av de bibliotekschefer som arbetar på biblioteket som verka i små, medelstora eller stora kommuner finns en viss skillnad. Bibliotekscheferna i små kommuner har ett medelvärde på 7,4 medan värdet för medelstora kommunerna är 8,5 respektive 8,8 för de stora kommunerna. Resultatet visar därmed att bibliotekschefer på medelstora och stora bibliotek i högre grad anser det vara viktigt att utveckla interaktiva webbplatser för det egna biblioteket än bibliotekschefer på små bibliotek även om skillnaden mellan de olika värdena inte är stort.

Att anse att någonting är viktigt behöver dock inte betyda att det är möjligt. Såväl ekonomiska medel såsom kompetens och resurser i form av tid är faktorer som har en viss inverkan. De svenska bibliotekscheferna anser att både ekonomiska resurser och resurser i form av tid är någonting det råder brist på. Det sammanlagda resultatet visar

värdet 4 för ekonomiska resurser och 3,7 för tid vilka båda är väldigt låga. Kompetens inom den egna organisationen och kommunen har medelvärdet 6,1 respektive 6 och även det kan sägas vara lågt. Vilken kompetens som avses framgår dock inte av resultatet och skillnaden mellan att exempelvis underhålla en webbplats och att konstruera den från grunden kan vara stor. Det kan dock sägas att den kompetens som bibliotekscheferna anser bör finnas för att skapa egna interaktiva webbplatser är låg. Fördelningen av antal svar utifrån respektive kommuns invånarantal visas i nedanstående diagram. Fördelningen visar att skillnaderna mellan de olika kommunerna inte är revolutionerande, men att bibliotekscheferna i de större kommunerna anser att deras bibliotek har aningen mer tid och ekonomiska medel för att utveckla en gemensam interaktiv virtuell mötesplats även om värdena totalt sett är låga. De bibliotek som verkar i stora kommuner har också enligt respondenterna aningen mer kompetens inom den egna organisationen till skillnad mot små och medelstora kommuner. Detta är dock svårt att analysera och resultatet kan möjligen påverkas av vilken uppfattning och egen kunskap de olika respondenterna inom området.



Om det på de svenska biblioteken inte finns kompetens eller ekonomiska resurser för att skapa egna interaktiva webbplatser kan ett alternativ vara att gå samman med andra bibliotek. En fråga i enkätundersökningen handlar om hur bibliotekscheferna anser att svenska biblioteks webbplatser bör vara konstruerade. Det har varit möjligt att lämna flera svar angående hur webbplatsen bör vara utformad eftersom olika former och konstruktioner av webbplatsen kan vara möjlig. De olika svarsalternativen var att biblioteket bör ha en egen webbplats, en gemensam webbplats i varje kommun, i varje län, en gemensam nationell webbplats, vara konstruerad på något annat sätt eller vet inte. Resultatet visar att 88 bibliotekschefer (65%) av samtliga 135 som besvarat enkäten anser att varje kommun bör ha en gemensam webbplats och att 72 stycken (53,3%) anser att samtliga av Sveriges bibliotek bör vara representerade på en gemensam nationell webbplats. Endast 43 stycken (31,8%) anser att alla bibliotek bör ha en egen webbplats.

5.3.2 Bibliotekschefernas vision, mål och önskemål

En fråga i enkäten till bibliotekscheferna var en öppen fråga där respondenterna hade en möjlighet att utveckla sitt svar. Syftet med frågan var att undersöka bibliotekschefernas eventuella visioner, mål eller önskemål angående biblioteks webbplats. Frågan var "Låt

oss säga att ni har obegränsade resurser, skulle ni då utveckla ert biblioteks webbplats? På vilket sätt?” och besvarades av totalt 58 respondenter av sammanlagt 135 bibliotekschefer.

Ett antal bibliotekschefer vill utveckla sin webbplats till att bli mer interaktiv samt öka samarbetet med andra kommuner. Någon skriver ”En webbplats som bygger på en del som är en gemensam plattform för svenska bibliotek, en del för biblioteken i närområdet (länet) och en lokal del med kompletterande sidor/material”. En annan bibliotekschef besvarar frågan att obegränsade resurser inte finns i det verkliga livet och att biblioteket därför måste beräkna största ”cost benefit” och därför ägna sig åt det lokalt mest intressanta materialet, det som inte annan aktör publicerar. Bibliotekschefen menar att olika typer av recensioner redan finns att tillgå på andra platser och att en nationell webbplats vore intressant där det lokala biblioteket finns representerat med sitt lokalt anpassade material. Ytterliga en bibliotekschef hävdar att samarbetet med andra kommuner bör utvecklas och att de ”behöver fortbildning både i teknik och i användandet”.

Flera bibliotekschefer skriver att de vill utveckla bibliotekets webbplats till att bli mer interaktiv, men de nämner inga specifika interaktiva tjänster utan att de önskar mer interaktivitet med användarna. Några tjänster som flera bibliotekschefer anger som intressanta är information från biblioteket till användarna. Någon skriver ”Mer aktuell information t.ex. nyhetslistor”, en annan önskar att webbplatsen är ”Alltid intressant och aktuell”. Ett par bibliotek nämner främst Umeås interaktiva webbplats minasidor.se som en god förebild för hur biblioteks webbsida bör ser ut. En respondent skriver ”Ja, gärna ngt i stil med Umeå eller Stockholm, men jag anser att det ska ske i samarbetet med övriga bibliotek i länet”.

Några bibliotekschefer påpekar att den kommunala webbplatsen och dess verktyg är ett hinder för att utveckla den egna webbplatsen i den riktning som de själva önskar. En bibliotekschef skriver att ”Bibliotek 2.0 kommer att införas så snart vi kommer förbi hindret i form av kommunens IT-avdelning som är rädd för sårbarhet o som kräver full samordning med kommunens webbplats”. Andra bibliotekschefer vill att en eller flera personer ska arbeta med den interaktiva webbplatsen för att på så sätt göra sidan mer attraktiv och aktuell. En bibliotekschef skriver exempelvis ”Vi behöver främst en medarbetare med goda kunskaper och tid som kan göra sidan attraktiv, aktuell, information med många bra boktips, filmtips m.m.”.

Några bibliotekschefer använder begreppen ”Bibliotek 2.0”, ”Library 2.0” och ”Webb 2.0” som den typ av utveckling de önskar genomföra. Ett par exempel är ”Library 2.0. Ha bibliotekskatalogen integrerad med hemsidan”, ”Alla skulle på något sätt kunna bidra till att skapa innehållet (personal och besökare) och det skulle vara Webb 2.0-anpassat” samt ”Integrera opac, läs- och lyssnartips med webbplatsen i ett gemensamt gränssnitt (enligt 2.0 konceptet)”.

5.4 Bibliotekschefernas syn på webbplatsens tjänster

Den tidigare redovisade enkätundersökningen till de webbansvariga har visat vilka som är de vanligaste tjänsterna på svenska bibliotek. Under denna rubrik kommer resultatet från enkätundersökningen till de olika bibliotekscheferna redovisas utifrån deras syn på vilka tjänster som de anser att respektive bibliotek bör erbjuda användarna på sin

webbplats. Ordet ”bör” kan dock ha olika betydelse för olika respondenter, men resultatet visar trots det vilken inställning bibliotekscheferna har till olika tjänster och vad de anser vara viktigt. För att underlätta redovisningen görs samma indelning som i tidigare redovisade enkät utifrån de olika tjänsternas funktion vilket är *grundläggande tjänster och information, interaktion* samt *gemensam kunskap, sociala nätverk och folksonomi*.

Samtliga svarsalternativ är graderade från 1 – 10 där siffran 1 betyder att respondenten inte alls anser att deras bibliotek bör erbjuda användarna den tjänsten. Siffran 10 motsvarar således att tjänsten absolut bör finnas på bibliotekets webbplats.

5.4.1 Grundläggande tjänster och information

Enklare informationstjänster som att bibliotekets webbplats bör innehålla information om bibliotekets öppettider och aktuella kulturevenemang på biblioteket anser ett stort antal bibliotekschefer bör finnas på deras biblioteks webbplats. Det totala värdet är 9,9 för både information om öppettider och information om aktuella kulturevenemang. Inställningen till information om aktuella kulturevenemang i kommunen anses dock inte vara lika viktiga, men det sammanlagda värdet 7,6 visar ändå att det är relativt betydande.

Ett stort antal bibliotekschefer anser också att tjänster som att göra det möjligt för användarna att få kontinuerliga rapporter när bibliotekets webbplats uppdateras med ny information, böcker, bilder, recensioner eller dylikt bör finnas på biblioteket webbplats. Det totala värdet är 8,9 vilket därmed visar att det finns ett intresse hos flera bibliotekschefer att synliggöra aktuell information. Detsamma gäller möjligheten för användarna att abonnera på nyhetsbrev där medelvärdet för att tjänsten bör finnas är så högt som 9,1. Andra tjänster såsom att få information om aktuella världsnyheter och tv-program anses inte vara lika viktiga. Medelvärdet för att aktuella världsnyheter bör finnas är 5,1 och för aktuella tv-program endast 4,2. Totalt 40 stycken bibliotekschefer anser att aktuella världsnyheter bör finnas på webbplatsen och har angett ett värde mellan 8 till 10. Av dem arbetar 10 stycken på bibliotek som verkar i stora kommuner vilket motsvarar 40 procent av de totalt 25 bibliotekscheferna i de stora kommunerna som ingår i studien. Resultatet visar därmed en tendens till att relativt många bibliotekschefer i de stora kommunerna anser att tjänsten bör finnas på bibliotekets webbplats.

Av de mer traditionella bibliotekstjänsterna som att låna böcker, musik och film anser flera att det bör kunna göras online via bibliotekets webbplats. Det totala värdet för att nedladdning av e-böcker bör finnas på den egna webbplatsen är 9,6. För musik är värdet 8,7 respektive 7,9 för film. För att nyttja tjänster online, det vill säga läsa e-böcker, lyssna på musik, se film och filmklipp är inställningen till att tjänsterna bör finnas på webbplatsen något förändrat. Det totala värdet 8,8 visar att ett stort antal bibliotekschefer anser att e-böcker bör kunna läsas online på deras biblioteks webbplats. Värdet för musik är 7,7 respektive 6,9 för film och 7,2 för filmklipp. Samtliga värden är fortfarande relativt höga vilket tyder på ett stort intresse för att utnyttja den egna webbplatsen som en kanal för förmedling av information och kultur.

Avslutningsvis visar ett resultat att samtliga 135 bibliotekschefer anser att det bör vara möjligt att via den egna webbplatsen söka information i bibliotekskatalogen (OPAC).

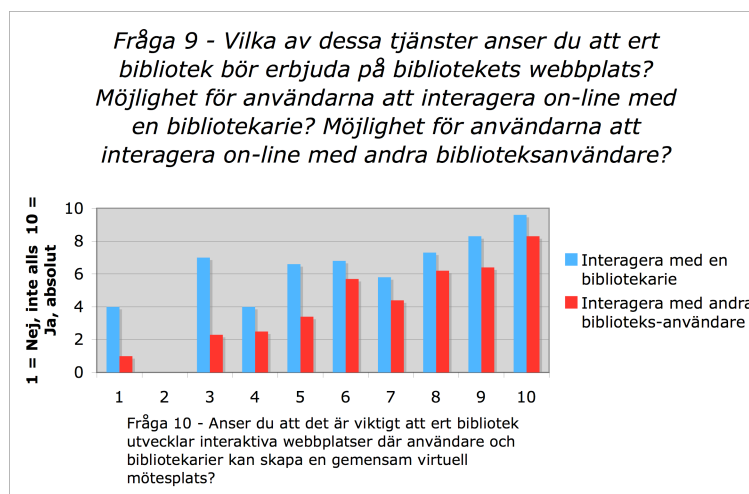
En respondent angav svarsalternativ 9 medan de övriga 134 bibliotekscheferna angav värdet 10.

5.4.2 Interaktion

Det har tidigare redovisats att flera bibliotekschefer anser att det är viktigt att deras bibliotek utvecklar en interaktiv webbplats där användare och bibliotekarier kan skapa en gemensam virtuell mötesplats. Två tjänster som är grundläggande för ett interaktivt möte är att användarna ska kunna interagera online med en bibliotekarie eller andra biblioteksanvändare. Medelvärdet för de bibliotekschefer som anser att tjänsten interagera med en bibliotekarie bör finnas på deras webbplats är 8,2 samt 6,6 för tjänsten interagera med andra biblioteksanvändare.

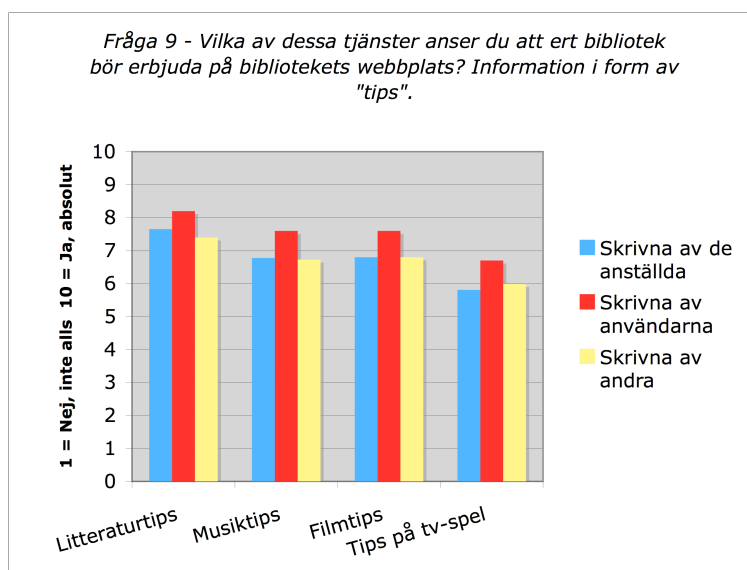
Utifrån resultatet för vilket värde mellan 1 och 10 som bibliotekscheferna har angett angående sin inställning till en utveckling av en interaktiv webbplats visar diagrammet nedanför respondenternas inställning till en interaktion med bibliotekarier respektive andra biblioteksanvändare. Resultatet visar att flera bibliotekschefer som angett att det inte är viktigt för deras bibliotek att utveckla en interaktiv webbplats ändå anser att tjänsten interaktion med en bibliotekarie i viss mån bör finnas på bibliotekets webbplats.

De bibliotekschefer som anser att det är viktigt att utveckla en interaktiv webbplats för det egna biblioteket anser i regel också att tjänsterna att interagera online med en bibliotekarie och andra användare bör finnas på bibliotekets webbplats.

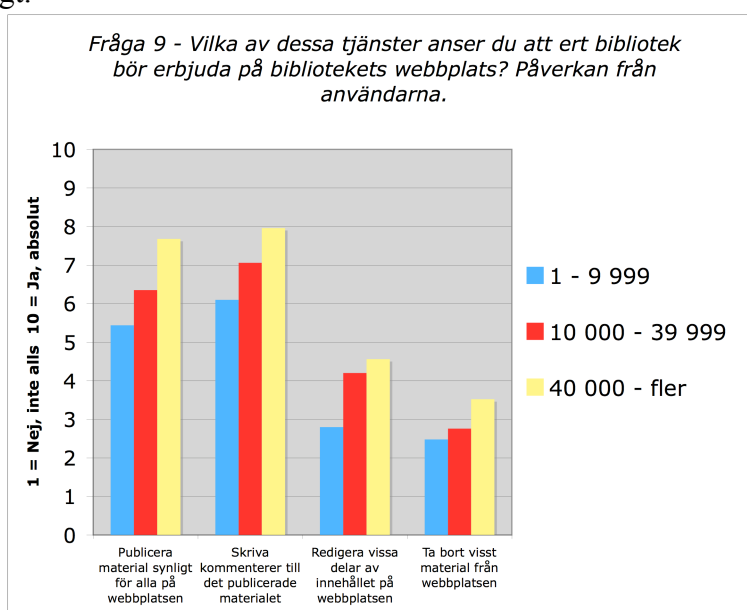


5.4.3 Gemensam kunskap, sociala nätverk och folksonomi

Ett stort antal bibliotekschefer anser att information om olika medier i form av litteraturtips, musiktips, filmtips och tips på tv-spel bör finnas på bibliotekets webbplats. En majoritet av respondenterna anser också att dessa tips bör vara skrivna av användarna, men skillnaden är dock väldigt liten mellan de tre olika informationskällorna. Nedanstående diagram visar en fördelning av resultatet utifrån olika medier och vem som ombesörjer informationen.



Utifrån resultatet att ett stort antal respondenter anser att användarna ska tillföra information till bibliotekets webbplats är det intressant att studera hur stort inflytande bibliotekscheferna anser att användarna bör ha för att påverka innehållet på bibliotekets webbplats. Det sammanlagda värdet av samtliga 135 respondenternas svar är 6,4 för möjligheten att ge användarna en möjlighet att publicera material synligt för alla på webbplatsen. Värdet för möjligheten att användarna bör kunna skriva kommentarer till det publicerade materialet är 7 respektive så lågt som 4 för möjligheten att redigera vissa delar på bibliotekets webbplats. Bibliotekscheferna anser inte att användarna ska kunna ta bort material från bibliotekets webbplats och det totala värdet är endast 2,8. Nedanstående diagram visar en fördelningen av resultatet utifrån respektive kommun och att bibliotekscheferna som arbetar på bibliotek som verkar i stora kommuner är aningen mer positiva till att ge användarna medskapande möjligheter beträffande bibliotekets webbplats. Både en möjlighet att publicera material på webbplatsen och att kunna kommentera är tjänster som bibliotekscheferna anser bör finnas medan möjligheter att redigera eller ta bort information från webbplatsen bara i viss mån anses bör vara möjligt.



Andra tjänster för att skapa mer användaranpassade webbplatser är att ge användarna möjlighet att skapa personligt anpassade webbplatser utifrån innehållet på bibliotekets webbplats. Det sammanlagda värdet är 6 för samtliga 135 bibliotekschefer vilket är relativt lågt, men utifrån de olika kommunernas invånarantal visar resultatet att bibliotekscheferna i de stora kommunerna även i detta fall är mer positiva till tjänsten. Det sammanlagda värdet för bibliotekscheferna i de små kommunerna med ett invånarantal mellan 1- 9 999 personer är endast 4,9. I stora kommunerna med ett invånarantal över 40 000 invånare är värdet för bibliotekscheferna så mycket som 7,5 respektive 5,6 för de medelstora kommunerna. För tjänsten att göra det möjligt för användarna att skapa egna personliga ämnesord för sökning i OPAC är det totala värdet 7,3. Även i detta fall är bibliotekscheferna i de stora kommunerna de som är mest positiva till tjänsten. Det totala medelvärdet för dem är så mycket som 8,4 jämfört med 6,7 för de små kommunerna och 6,8 för de medelstora.

6 Diskussion

Utifrån de diskussioner som pågår beträffande Biblioteket 2.0 går det utläsa att konceptet är och upplevs vara vagt. Crawford's text *Library 2.0 and "Library 2.0"* är ett bra bevis på detta. Där redovisas inte mindre än 7 olika definitioner och 62 synsätt på konceptets innebörd. Crawford är också kritisk till "hopen" Bibliotek 2.0 och att hela biblioteksvärlden måste diskutera Bibliotek 2.0 precis nu (Crawford 2006, s. 31-32). Även Lankes et al. är kritisk och anser att det är viktigt att fundera över vad konceptet Bibliotek 2.0 egentligen bidrar till? Resulterar det i en utveckling av mer kunskap eller mer arbete för bibliotekarierna? Hur kommer "nästa version" av Bibliotek 2.0 att se ut? (Lankes et al. 2007, s. 21-22). Denna uppsats handlar dock inte om specifikt Bibliotek 2.0 i sig utan om hur synen på svenska bibliotek är, utifrån dess roll som kulturförmedlande institution, på interaktiv kulturförmedling via bibliotekets webbplats. Konceptet kan däremot i sammanhanget ses som den faktor som bidragit till att en diskussion om medskapande och mer interaktiva webbplatser pågår samt att en del svenska bibliotekschefer uttryckligen i de genomförda enkätundersökningarna hävdar att de önskar utveckla mer interaktiva webbplatser utifrån Bibliotek 2.0. Andra positiva aspekter är att olika tankar från diskussionerna om konceptet kan bidra till att viktiga faktorer uppmärksammas och att de därmed kan användas som instrument för att undersöka och utveckla befintliga webbplatser. Att däremot ta till sig hela konceptet med allt vad det innebär behöver inte vara helt nödvändigt för att skapa och undersöka interaktiva webbplatser, men delar av konceptet kan däremot fungera som en bra utgångspunkt.

Casey och Laura C. Savastinuk beskriver de viktigaste komponenterna i Bibliotek 2.0 som *konstant och målmedveten förändring, deltagande från användarna och vikten av att nå ut till både befintliga och potentiella användare* (Casey och Savastinuk 2007, s. 12-18). Dessa komponenter är i högsta grad intressanta att använda som verktyg för att belysa på vilket sätt de svenska bibliotekscheferna anser att deras biblioteks webbplats bör vara konstruerad och hur dagens webbplatser faktiskt är utformade. Lankes et al. anser att biblioteket bör intressera sig för tankarna inom Participatory Networks och skapa webbaserade mötesplatser för individer och grupper, precis som de gör inom det fysiska biblioteket, och på så sätt även i den virtuella miljön uppfylla sin roll som kultur- och kunskapsförmedlare (Lankes et al. 2007, s. 23). Webbplatsen kan utifrån de olika tankarna betraktas som en viktig resurs för ett förändringsarbete och även fungera som en arena där ett möte med både befintliga och nya användare kan ske. De svenska bibliotekscheferna håller i förhållandevis stor utsträckning med om att webbplatsen är en viktig resurs och resultaten från den genomförda enkätundersökningen visar deras syn på graden av interaktivitet mellan bibliotekarier och användare samt vilka tjänster de anser bör finnas på det egna bibliotekets webbplats.

6.1 Interaktion och deltagande

I de genomförda enkätundersökningarna finns det flera exempel på tjänster där samverkan och interaktion är det fundamentala. Casey och Savastinuk anser, som tidigare nämnt, att deltagande från användarna är en viktig komponent i konceptet Bibliotek 2.0. Den delaktighet de beskriver innebär att användarna ska kunna anpassa bibliotekets webbplats efter sina egna behov, interagera med bibliotekarie och andra biblioteksanvändare och ge kommentarer och feedback på samlingens innehåll (Casey och Savastinuk 2007, s. 14-15). Diskussionen i detta avsnitt kommer till stor del att utgå från dessa tankar för att presentera resultaten från de genomförda enkätundersökningarna på de svenska biblioteken.

Resultatet från enkätundersökningen till de svenska bibliotekscheferna visar att de i överlag är tveksamma till att möjligheten för användarna att interagera med andra biblioteksanvändare och att möjligheten för användarna att skapa egna personligt anpassade webbsidor bör finnas på det egna biblioteks webbplats. Detsamma visar ett resultat från undersökningen *Sharing, Privacy and Trust in Our Networked World* där majoriteten av de 6545 användarna som medverkade i undersökningen inte är intresserade av att delta i sociala nätverk skapade av biblioteket. Samma undersökning visar även att ett stort antal bibliotekschefer i USA är negativt inställda till sociala nätverk skapade av biblioteken och endast 14 procent anser att det är bibliotekets uppgift att konstruera sådana (De Rosa et al. 2007, s. 5-1). Resultatet är intressant utifrån dagens diskussion om Bibliotek 2.0 och det gränslösa biblioteket där användarna förväntas få allt större inflytande. Inställningen hos bibliotekscheferna går direkt emot de tankar som beskrivs i texten *Participatory Networks* där Lankes et al. påpekar att individer och grupper bör kunna mötas virtuellt på samma sätt som de gör inom det fysiska biblioteket. De hävdar att biblioteket bör basera sin verksamhet på konversationer mellan olika parter för att det i dessa dialoger uppstår kunskap och om biblioteket arbetar utifrån detta tankesätt kan de därmed även uppfylla sin roll som kultur- och kunskapsförmedlare i den virtuella miljön (Lankes et al. 2007, s. 23).

Enligt den ovan nämnda OCLC-undersökningen anser de personer som är positiva till att biblioteket utvecklar sociala nätverk att specifikt ”bokklubbar” är den mest intressanta tjänsten (De Rosa et al. 2007, s. 5-1). Det är också ett utmärkt exempel på hur den fysiska tjänsten ”bokprat” som bedrivs på flera bibliotek i Sverige även skulle kunna göras webbaserad och genomföras interaktivt genom olika former av konversationer mellan olika typer av grupper. En aspekt av biblioteks roll som kulturförmedlare skulle därmed även uppfyllas i den virtuella miljön. Även om bibliotekscheferna i den svenska undersökningen inte är övertygade om att användarna ska kunna interagera med varandra är de i överlag dock positivt inställda till att användarna ska kunna interagera med en bibliotekarie online och flera anser också att den tjänsten bör finnas på deras biblioteks webbplats. Varför de inte är lika positiva till att erbjuda användarna att mötas och utbyta information via en gemensam virtuell mötesplats kan tolkas som att ett kontrollbehov finns, där det i varje konversation bör ingå en ”kontrollant” i form av exempelvis en bibliotekarie. Det är ett dilemma eftersom det virtuella mötet mellan olika användare skulle kunna bidra till att bibliotekets nuvarande kulturförmedlande roll utökas och att biblioteket därmed skulle kunna bli en intressant kulturell informationspunkt och mötesplatsen i samhället. Samtidigt kan dock ett ökat medskapande och ett större inflytande från användarna också innebära stora utmaningar för dagens bibliotek. En viktig fråga är om det verkligen är relevant för

biblioteken att utveckla interaktiva webbplatser om ingen använder dem? Dagens diskussion om Bibliotek 2.0 bör ifrågasättas av respektive bibliotek för att utifrån den egna organisationen samt omfattande användarundersökningar avgöra om det är relevant för det egna biblioteket. Dessa tankar ligger också i linje med Crawford's kritiska inställning till "hype" Bibliotek 2.0 och att det idag diskuteras en del om konceptet (Crawford 2006, s. 31-32). Casey och Savastinuk hävdar att graden av påverkan från användarna kan variera mycket mellan olika organisationer och beror på dess utformning, målgruppen och den service som erbjuds (Casey och Savastinuk 2007, s. 14-15). De påpekar att det är viktigt att varje bibliotek utvecklar sin verksamhet utifrån den egna organisationens förutsättningar. Varje bibliotek kan använda tankarna i Bibliotek 2.0, men de bör först studera sin egen organisation och reda ut vilka som är deras användare och vilka behov de egentligen har (Ibid, s. 19). Vilka tjänster som de svenska biblioteken bör utveckla beror utifrån det synsättet helt enkelt på vilka tjänster som på bästa sätt tillgodoser deras användares behov och samtidigt uppfyller de svenska bibliotekens kulturförmedlande och huvudsakliga roll i samhället, att främja "intresse för läsning och litteratur, information, upplysning och utbildning samt kulturell verksamhet" (Bibliotekslagen 1996:1596).

Utifrån situationen på dagens svenska bibliotek krävs ett omfattande arbete ifall medskapande och interaktivitet ska bli synonymt med benämningen bibliotek. Resultatet från enkätundersökningen visar att endast ett trettiotal bibliotek erbjuder användarna en möjlighet att interagera med en bibliotekarie och av dessa bibliotek verkar största antal i medelstora och stora kommuner med ett invånarantal över 10 000 personer. Möjligheten för användarna att interagera med andra biblioteksanvändare är nästan obefintlig och endast ett fåtal bibliotek erbjuder den tjänsten. Detsamma gäller för möjligheten att kommentera det publicerade materialet samt för att kunna anpassa bibliotekets webbplats efter sina egna behov. Möjligheten till interaktion mellan användare och bibliotekarie i form av chatt är också begränsad och endast ett fåtal bibliotek erbjuder användaren en möjlighet att chatta med en bibliotekarie från det egna biblioteket. Däremot erbjuder över hälften av biblioteken en möjlighet för användaren att chatta med en bibliotekarie från ett annat bibliotek. En anledning till de begränsade möjligheterna att chatta med en bibliotekarie från det egna biblioteket kan vara att en konstant bemanning av en chattfunktion kräver resurser i form av tid och därmed ekonomiska resurser, vilket resulterar till att de olika biblioteken som erbjuder tjänsten delar på ansvaret. Själva arbetsformen, delat ansvar, kan eventuellt även i andra fall vara en intressant lösning då det gäller olika former av tjänster där ett behov finns, men där antalet användare är begränsat.

Andra former av deltagande, förutom tidigare nämnda, kan vara användarnas möjlighet att påverka webbplatsens textmässiga innehåll. De svenska bibliotekscheferna är i detta fall något mer positivt inställda än till möjligheten för användarna att interagera med andra biblioteksanvändare eller att erbjuda dem en möjlighet att skapa personligt anpassade webbsidor bör finnas på biblioteks webbplats. Utifrån det textmässiga innehållet på de svenska bibliotekens webbplatser i form av litteraturtips, filmtips, musiktips och tips på tv-spel visar resultatet från undersökningen att de i första hand är skrivna av anställda på biblioteket eller av andra bibliotek, organisationer eller företag. Varför det förhåller sig så går inte att utläsa av resultaten, men en orsak kan vara att webbplatserna idag inte är konstruerade på ett sätt som möjliggör att användarna kan publicera eget material synligt för andra på webbplatserna. Endast ett tiotal bibliotek av

den totala mängden bibliotek som ingår i studien erbjuder den möjligheten för användarna och resultatet visar tydligt att de medskapande möjligheterna mellan användare och bibliotekarier på de svenska biblioteken är små.

Att situationen förhåller sig på det sättet är intressant eftersom majoriteten av de tillfrågade bibliotekscheferna anser att information i form av ”tips” beträffande olika medier på deras biblioteks webbplats till största del bör vara skrivna av användarna. Skillnaden mellan de tre olika informationskällorna anställda, användare och andra är dock liten. Bibliotekscheferna anser samtidigt att möjligheterna för användarna att publicera material för andra bara i viss mån bör finnas på deras biblioteks webbplats. Det innebär att majoriteten av bibliotekscheferna anser att det publicerade materialet i form av ”tips” bör vara skrivet av användarna, men samtidigt att användarna bara i viss mån ska kunna publicera material synligt för andra. Det kan tolkas som att de svenska biblioteken förväntar sig att användarna ska vara delaktiga i bibliotekets verksamhet och bidra med information, men att de inte ska få något större inflytande över webbplatsen och den eventuella konversation som där skulle kunna föras. Resultatet kan också tolkas som att den egentliga inställningen till medskapande och deltagande handlar om att användarna under kontrollerade former ska bidra med information som sedan bedöms av bibliotekarierna. Det är möjligt att olika typer av textmässigt innehåll kan skrivas av användarna för att sedan publiceras av biblioteket, men de interaktiva medskapande möjligheterna som kan ses som det mest väsentliga i sammanhanget går därmed förlorade. Dessa tankar är någonting som respektive bibliotek bör reflektera över och samtidigt ställa sig frågan vad de kan erbjuda användaren till skillnad mot det stora antalet idag existerande kostnadsfria kommersiella sociala mötesplatser inom olika områden? Bibliotekets har som sagt en kulturförmedlande roll och en uppgift där information och medier ska vara mångfacetterat och anpassade till flera olika samhällsgrupper, vilket innebär att biblioteken också har ett betydligt bredare område att fylla än de eventuellt ämnesinriktade kommersiella webbplatserna. Det kan förutom eventuellt ökade kostnader och ett mer omfattande arbete för biblioteken även innebära att dess webbplats måste bli en minst lika, ur användarsynpunkt, intressant interaktiv mötesplats såsom de mer fria kommersiella webbplatserna. Resultaten från enkätundersökningen visar dock att det finns en viss osäkerhet huruvida stort inflytande användarna bör tilldelas på det egna bibliotekets webbplats. De svenska biblioteken bör därför även fundera över om de eventuella tankarna på en utveckling av den egna webbplatsen är ett resultat av ”hysten” Bibliotek 2.0 eller om de ligger i linje med den egna organisationens, sedan tidigare planerade, visioner och verksamhetsmål.

6.2 Vikten av att nå ut till befintliga och nya användare

En annan komponent som Casey och Savastinuk anser ingå i konceptet Bibliotek 2.0 och som fungerar som utgångspunkt för denna diskussion är vikten att nå ut till både befintliga och nya användare. Enkätundersökningen till de webbansvariga tyder på att ett stort antal av dagens svenska bibliotek erbjuder möjligheten att ladda ner e-böcker, men att tillgången till andra typer av medier såsom musik, film och filmklipp är i stort sett liten. Att ge användarna en möjlighet att ladda ner olika typer av från bibliotekets webbplats kan bidra till att fler användare blir tillgodosedda och betraktas av Casey och Savastinuk som en framtidsinriktad och förutseende handling för att nå ut till nya användargrupper, men samtidigt också för att behålla de nuvarande (Casey och Savastinuk 2007, s. 15-18). Utlåning av olika typer av media är också en av de grundläggande tjänsterna utifrån bibliotekets roll som kulturförmedlande institution.

De elektroniska tjänster som är direkt överförbara till det fysiska bibliotekets mest grundläggande tjänster är e-böcker och möjligheten till nedladdning av film och musik från bibliotekets webbplats. Även möjligheten till att nyttja dessa tjänster online utan att behöva ladda ner dem kan bidra till att delar av bibliotekets kulturförmedlande roll uppfylls. I *Kulturen i siffror - Folkbiblioteken 2006* (2007 s. 14) går det att läsa att utlånen på de svenska biblioteken totalt sett under perioden 1980-2006 har minskat, men att utlån av exempelvis e-böcker, film, ljudböcker och cd-skivor har ökat. Totalt sett av antalet utlån är dock dessa medier enligt rapporten bara en liten del då traditionella böcker fortfarande är en majoritet. Enkätundersökningen till de svenska bibliotekscheferna visar dock att ett stort antal av dem tror att en utveckling av den egna webbplatsen kan bidra till att både besöksantal och utlån ökar. Hur webbplatsen bör vara konstruerad och hur dess tjänster kan bemöta användarnas krav kan dock inte fastställas utifrån den genomförda enkätstudien.

Bibliotekets webbplats kan i framtiden komma att få en allt viktigare del av biblioteket. Utifrån World Internet Institute årliga undersökning visar det senaste resultatet från 2007 att Internetanvändningen i Sverige ökar för varje år och att över hälften av Sveriges befolkning använder sig av Internet varje dag. Rapporten visar att det mest vanliga användningsområdet är att söka information med anknytning till sitt eget intresse eller hobby (WII 2007). Allt större krav kan därmed komma att ställas på de Svenska bibliotekens webbplatser och dess utbud om de svenska biblioteken har för avsikt att vara den huvudsakliga informationskällan för att uppfylla dessa informationsbehov. Webbplatsens funktion som mötesplats blir därmed också viktigare och olika former av interaktiva funktioner kan bidra till att användarnas behov tillfredställs och att det virtuella mötet motsvarar det fysiska bemötandet som ges i biblioteket.

Den genomförda undersökningen visar att de svenska bibliotekscheferna totalt sett är positiva och att de till stor del anser att deras biblioteks webbplats bör erbjuda medier för nedladdning och användning online. Ett stort antal av dem anser även att nedladdning av e-böcker bör vara möjligt. Majoriteten anser att film och musik bör kunna "laddas ner" av bibliotekets användare. Flera bibliotekschefer anser även att en möjlighet till läsning av e-böcker online bör erbjudas, men något färre anser att biblioteket bör erbjuda en möjlighet till att lyssna på musik samt se film och filmklipp online. Totalt sett är synen på att olika typer av medier bör kunna laddas ner och även nyttjas online relativt höga, vilket tyder på stort intresse för att utnyttja den egna webbplatsen som en kanal för förmedling av information och kultur. Biblioteken bör dock fundera över vilken typ av media som motsvarar användarnas behov på bästa sätt.

Den aktuella situationen på dagens bibliotek är dessvärre inte lika positiv, men möjligheten att ladda ner e-böcker finns på majoriteten av de svenska biblioteken. Ungefär hälften erbjuder användarna en möjlighet att ladda ner musik, men väldigt få kan tillfredsställa behovet av att kunna ladda ner exempelvis film. Situationen är ungefär densamma då det gäller möjligheten att nyttja olika medier online. Tre fjärdedelar av det totala antalet bibliotek som ingår i undersökningen erbjuder användarna en möjlighet att läsa e-böcker online och mindre än hälften musik. Möjligheten att ladda ner film och filmklipp finns på ett fåtal bibliotek, men totalt sett är tjänsten ovanlig på de svenska biblioteken. Det innebär i praktiken att stora investeringar på digitala medier

måste göras på ett stort antal bibliotek om dessa tjänster ska kunna erbjudas. Framtida investeringar i linje med detta kan dock anses vara rimliga eftersom en allt större del av Sveriges befolkning ansluter sig till Internet, men också för att statistik visar att utlånen av olika typer av AV-medier ökar. Frågan är om det är rimligt att varje bibliotek i Sverige gör individuella satsningar eller om ett samarbete mellan flera bibliotek är mer relevant?

Utifrån dessa resultat kan en slutsats vara att om biblioteken ska vara ett alternativ till de mer kommersiella webbplatserna som erbjuder exempelvis musik och film online så måste bibliotekens webbplatser och tjänster utvecklas. Utifrån bibliotekschefernas syn på det egna bibliotekets webbplats uppbyggnad är förutsättningarna utifrån det synsättet goda, men andra hinder såsom ekonomiska medel och andra nödvändiga resurser kvarstår och vilka möjligheter som finns kan bara respektive bibliotek avgöra.

Andra tjänster som möjligtvis kan användas för att nå ut till nya och befintliga användare är att erbjuda dem en möjlighet att abonnera på nyhetsbrev samt få kontinuerliga rapporter om när bibliotekets webbplats uppdateras med ny information. Även mer informationsinriktade tjänster såsom att erbjuda användarna information om aktuella kulturevenemang på biblioteket och i kommunen samt aktuella världsnyheter och tv-program kan eventuellt bidra till att bibliotekets kulturförmedlande roll uppfylls, utvecklas och moderniseras. Information om aktuella kulturevenemang på biblioteket är vanligt förekommande bland folkbiblioteken, men information om aktuella kulturevenemang i respektive kommun erbjuds av mindre än hälften av biblioteken. Orsaken kan inte fastställas genom att studera resultatet från enkätundersökningen, men mer information om aktuella kulturevenemang skulle eventuellt stärka bibliotekets position som kulturförmedlande institution i samhället. Det finns även ett intresse för det bland bibliotekscheferna och totalt sett anser ett relativt stort antal att informationen bör finnas på det egna bibliotekets webbplats. Bibliotekscheferna anser dock inte att information om aktuella världsnyheter och tv-program är lika grundläggande och bör finnas på webbplatsen, även om liknande tjänster normalt är relativt enkla att integrera på en webbplats genom olika former av API-applikationer. Utifrån resultatet av de tjänster som erbjuds på dagens bibliotek är de senast nämnda tjänsterna ovanliga. Detsamma gäller möjligheten för användarna att abonnera på nyhetsbrev och få kontinuerliga rapporter om när webbplatsen uppdateras med ny information, som erbjuds av relativt få bibliotek. Majoriteten av de svenska bibliotekscheferna anser dock att tjänsterna bör finnas på bibliotekens webbplats och ett eventuellt införande av dem skulle troligtvis inte vara speciellt kostsamt då traditionella utskick via e-post i flera fall skulle uppfylla dessa önskemål. Resurser i form av tid kan dock komma att krävas för att sammanställa respektive utskick. Bibliotekscheferna är relativt positiva till att använda webbplatsen som en kanal för kulturförmedling, men dagens situation på de svenska biblioteken visar att webbplatserna är relativt statiska i sin utformning. Under nästa rubrik diskuteras förutsättningarna för biblioteken att utveckla sina webbplatser.

6.3 Förutsättningar

En majoritet av de svenska bibliotekscheferna i den genomförda enkätundersökningen anser att bibliotekets webbplats är en viktig resurs för biblioteket i allmänhet och ett stort antal tror, som tidigare nämnt, att en utveckling av webbplatsen kan bidra till att besöksantal och utlån ökar. En övervägande del av dem är också positivt inställda och anser det vara viktigt för det egna biblioteket att utveckla en egen interaktiv webbplats

där användare och bibliotekarier kan skapa en gemensam virtuell mötesplats. Ur kulturförmedlande synpunkt skulle detta kunna möjliggöra att delar av bibliotekets roll även realiserar i den virtuella miljön. Att situationen på dagens svenska bibliotek är en annan och att de medskapande möjligheterna är små kan dock bero på att diskussionen om interaktivitet, "Bibliotek 2.0" och medskapande möjligheter inte var lika påtaglig då webbplatserna en gång konstruerades. Inställningen är intressant utifrån Bergstrand slutsats i undersökningen *Webbplatsen – en integrerad del av folkbibliotekets verksamhet*. Resultatet visar att de biblioteks webbplatser som ingår i den undersökningen till stor del inte är integrerad i bibliotekets verksamhet (Bergstrand 2003, s. 57-58). För uppnå bästa resultat med en utveckling av webbplatserna kan det anses vara viktigt att webbplatsen blir en del av bibliotekets verksamhet.

Förutsättningarna för de svenska biblioteken att utveckla mer interaktiva webbplatser är utifrån bibliotekschefernas inställning relativt positiva, men även andra faktorer har stor betydelse. Av de bibliotek som har en webbplats vilket ingår i kommunens webbplats är möjligheten till en förändring av webbplatsens innehåll kraftigt begränsad. Ett fåtal bibliotek har även angett att de inte har någon som helst möjlighet att påverka innehållet på sin webbplats. De flesta av biblioteken kan dock ändra det textmässiga innehållet utan kommunens medgivande, men då det gäller större förändringar såsom den grafiska utformningen och en utveckling av egna tekniska lösningar och applikationer har endast ett fåtal den möjligheten. Ett par bibliotekschefer påpekade också att specifikt organisationens IT-avdelning i deras fall är ett hinder för en utveckling av bibliotekets webbplats. För de bibliotek som har en egen webbplats och inte ingår i kommunens webbplats är däremot situationen en annan. En majoritet av dessa bibliotek kan såväl bearbeta det textmässiga innehållet såsom att ändra den grafiska utformningen och utveckla egna tekniska lösningar och applikationer. Att biblioteken i flera fall måste ha ett medgivande från kommunen behöver dock inte betyda att det inte är möjligt att genomföra förändringar, men det kan innebära att en eventuell utveckling skulle komma att fördröjas eftersom eventuella beslut inte vilar på den egna organisationen. Genom att skapa egna och fristående webbplatser kan de svenska biblioteken få större möjligheter till att utveckla sin webbplats i den riktning de själva önskar utan kommunens påverkan, men samtidigt kan en sådan utveckling vara kostsam då biblioteken måste utveckla egna och fristående webbplatser utan den egna kommunens tekniska stöd och support. Lankes et al. påpekar också att ett hinder för en utveckling av biblioteks webbplats med ny webbt teknik kan vara att integrera applikationerna med nuvarande bibliotekssystem då dess kod många gånger inte är modulerbar (Lankes et al. 2007, s. 32).

Utifrån resultatet från enkätundersökningen går det att utläsa att ett stort antal av de svenska bibliotekscheferna anser att det är viktigt att utveckla en interaktiv webbplats för det egna biblioteket, men frågan är om det är genomförbart? Majoriteten av dem anser dock att det egna biblioteket har mycket begränsade resurser för att utveckla och underhålla en webbplats där användare och bibliotekarier kan skapa en gemensam interaktiv virtuell mötesplats. De ekonomiska medlen och resurser i form av tid är direkt låga, men bibliotekscheferna anser att det i viss mån finns kompetens för en sådan utveckling inom den egna organisationen. Resultatet tyder på det att även om biblioteken skulle beviljas ekonomiska resurser för att skapa en interaktiv webbplats skulle de inte ha tid att administrera den? Webbplatsens vara eller icke vara blir därmed en prioriteringsfråga, finns det andra tjänster som respektive bibliotek erbjuder idag och som de kan undvara eller göra mer självgående? Dessa tankar ligger i linje med det

Casey och Savastinuk också hävdar, att varje bibliotek kan använda tankarna i Bibliotek 2.0, men de först bör studera sin egen organisation och reda ut vilka som är deras användare och vilka behov de egentligen har (Casey och Savastinuk 2007, s. 19).

En annan fråga, som åter igen kan ställas, är om det verkligen är relevant att alla svenska bibliotek utvecklar egna interaktiva webbplatser? Även om det anses vara relevant så visar tidigare resultat att resurserna på de svenska biblioteken är begränsade vilket innebär att andra lösningar måste finnas. Ett sätt kan vara att gå samman med andra bibliotek och därmed dela kostnaderna och disponera underhållet av webbplatsen på flera bibliotek. Umeås satsning på minabibliotek.se där Umeåregionens bibliotek samlas på en gemensam plats är ett bra exempel där flera bibliotek har gått samman för att skapa en av de få existerande interaktiva webbplatserna för bibliotek i Sverige. Hur organisationen i detta fall är strukturerad och arbetsuppgifterna mellan de olika biblioteken är fördelade undersöks inte i denna uppsats och om samarbetet fungerar tillfredställande är därmed oklart. Utifrån de enkätundersökningar som har genomförts ges en bild av hur de svenska bibliotekscheferna anser att svenska biblioteks webbplatser bör vara konstruerade. Ungefär hälften av de bibliotekschefer som ingår i studien anser att samtliga av Sveriges bibliotek bör finnas representerade på en gemensam nationell webbplats och något fler anser att biblioteket i varje kommun bör ha en gemensam webbplats. Resultatet ger ingen klar bild av hur webbplatserna bör vara konstruerade, men visar att det finns ett visst intresse för en gemensam nationell webbplats. En respondent skriver att webbplatsen bör vara konstruerad som "En webbplats som bygger på en del som är en gemensam plattform för svenska bibliotek, en del för biblioteken i närområdet (länet) och en lokal del med kompletterande sidor/material". Dessa tankar ligger också i linje med det nationella bibliotekssamrådet Sverigebibliotekets ambitioner att skapa en gemensam webbaserad plattform för Sveriges bibliotek. Frågan är dock hur stora möjligheter det enskilda biblioteket kan komma att ha för att påverka innehållet på en nationell webbplats och därmed utveckla de interaktiva tjänster som respektive bibliotek önskar använda sig av?

Det finns ett stort antal möjligheter och alternativ som de svenska biblioteken kan använda sig av för att tillfredställa användarna och möta deras föränderliga behov. Avslutningsvis ges kort några exempel på alternativa sätt för biblioteken att utveckla sin verksamhet utifrån den situation som ett stort antal av dem befinner sig.

Casey och Savastinuk anser att biblioteket bör utnyttja olika Webb 2.0 applikationer för att utveckla biblioteks webbplats till en arena för nå en bredare användargrupp (Ibid, s. 15-18). Även Lankes et al. (2007) hävdar att Webb 2.0 teknologier kan användas av biblioteken för att öka interaktionen mellan dem och användarna samt också för att biblioteket ska bli mer integrerade i användarnas liv. Det är dock inte helt enkelt att avgöra om det är relevant att de svenska biblioteken utvecklar avancerade interaktiva webbplatser och webbaserade sociala nätverk. Att de däremot utvecklar eller använder sig av olika typer av tjänster som möjliggöra eller förbättrar mötet med användarna kan dock anses som en självklarhet.

Utifrån den situation som idag råder i Sverige är såväl de ekonomiska som tidsmässiga resurserna för en utveckling av webbplatsen såsom även möjligheten för biblioteken att utan kommunens inverkan påverka dess nuvarande innehåll kraftigt begränsade. För det enskilda biblioteket kan en blogg därför vara ett alternativ för att öka mötet med

användaren och därmed inbjuda till en konversation och ett deltagande. Casey och Savastinuk anser också att bloggar kan fungera som ett verktyg för både intern och extern kommunikation hos biblioteken för att skapa en dialog mellan såväl medarbetare såsom användarna och därmed bjuda in dem till ett deltagande där olika typer av feedback kan lämnas på den publicerade informationen (Casey och Savastinuk 2007, s. 78-84). Bloggen kan eventuellt även fungera som ett instrument av de svenska biblioteken för att undersöka om det finns ett intresse hos användarna att ingå i bibliotekets konversationer och om det finns förutsättningar för att bibliotekets kulturförmedlande roll även i denna miljö kan uppfyllas. Om ingen feedback ges på blogginläggen kan det även vara en indikation på att resultatet skulle bli detsamma vid en eventuell utveckling av en interaktiv webbplats med medskapande möjligheter. Jämförelsen är kanske inte helt relevant då en interaktiv webbplats kan erbjuda användaren betydligt fler tjänster än möjligheten att kommentera dess innehåll, men bloggen bör ändå ge någon slags indikation på om det finns ett intresse för deltagande hos användarna.

Ett relativt litet antal av de svenska biblioteken erbjuder användarna en möjlighet att få kontinuerliga rapporter när bibliotekets webbplats uppdateras med ny information/ böcker/ bilder/ recensioner, detsamma gäller möjligheten att abonnera på nyhetsbrev. Dessa tjänster är dock någonting som ett stort antal bibliotekschefer anser bör finnas på den egna webbplatsen. Bloggen kan även i detta fall, utan några stora investeringar, användas som en anslagstavla för såväl aktuella som kommande evenemang på biblioteket och i kommunen.

7 Slutdiskussion

Syftet med uppsatsen har varit att undersöka hur synen på svenska folkbibliotek är, utifrån dess roll som kulturförmedlande institution, på interaktiv kulturförmedling via bibliotekets webbplats. Ytterligare en avsikt har varit att undersöka hur bibliotekens webbplatser används idag. Den pågående diskussionen om Bibliotek 2.0 och Participatory Networks samt olika typer av webbapplikationer har fungerat som en teoretisk referensram för uppsatsarbetet. De forskningsfrågor som har undersökts är:

1. På vilket sätt används webbplatser av svenska kommunala folkbibliotek idag och hur är inställningen till interaktiva webbplatser hos dess bibliotekschefer?
2. Vilka är förutsättningarna för det kommunala folkbiblioteket att skapa interaktiva webbplatser för förmedling av kultur?
3. På vilket sätt är det möjligt att arbeta med kulturförmedling via bibliotekets webbplats och hur är uppfattningen till dessa tjänster på de svenska biblioteken?

De svenska biblioteken står inför en föränderlig framtid som kan innebära stora utmaningar. Statistik visar att utlån av litteratur minskar, men att antalet utlån av AV-medier ökar (Folkbiblioteken 2006, s. 14). Hur biblioteket väljer att agera för att bemöta denna utveckling kan ha stor betydelse för dess roll som kulturförmedlande institution. Olika faktorer som bibliotekslagen, Internetutvecklingen, användarnas behov, olika former av resurser, konservativa inställningar och innovativa krafter på biblioteken är samtliga exempel på faktorer som kan ha betydelse för utvecklingen.

Dagens svenska biblioteks webbplatser är relativt statiskt uppbyggda där de vanligaste tjänsterna är information om öppettider, möjlighet att kontakta biblioteket via e-post, möjlighet att söka i bibliotekskatalogen samt information om aktuella kulturevenemang. Andra tjänster som också är vanligt förekommande är möjligheten att ladda ner och läsa e-böcker online samt chatta med en bibliotekarie, dock inte från det egna biblioteket. De mer ovanliga tjänsterna är möjligheten att få information när webbplatsen uppdateras, att interagera med en bibliotekarie och att biblioteket erbjuder litteraturtips skrivna av bibliotekets användare. De nuvarande tjänsterna på de olika webbplatserna motsvarar bara ett fåtal av de olika tjänster som, utifrån bibliotekets kulturförmedlande roll, erbjuds i det fysiska biblioteket. Där är det exempelvis många gånger möjligt att låna både musik och film samt att möta bibliotekarier och andra biblioteksanvändare. En övervägande del av de svenska bibliotekscheferna är dock positivt inställda och anser det vara viktigt för det egna biblioteket att utveckla en egen interaktiv webbplats där användare och bibliotekarier kan skapa en gemensam virtuell mötesplats. Det skulle också kunna bidra till att bibliotekets kulturförmedlande roll utvidgas och därmed även

uppfylls i virtuella miljön. En majoritet av de svenska bibliotekscheferna i den genomförda enkätundersökningen anser också att bibliotekets webbplats är en viktig resurs för biblioteket i allmänhet och ett stort antal av dem tror att en utveckling av webbplatsen kan bidra till att besöksantal och utlån ökar.

Lankes et al. (Lankes et al. 2007, s. 23) anser att individer och grupper bör kunna mötas virtuellt på samma sätt som de gör i det fysiska biblioteket och att biblioteket ska arbeta för att uppfylla sin roll som kultur- och kunskapsförmedlare även i den virtuella miljön. Casey och Savastinuk (Casey och Savastinuk 2007, s. 12-18) anser att biblioteken bör ta till sig tankarna i Bibliotek 2.0 och beskriver de viktigaste komponenterna i konceptet som *konstant och målmedveten förändring, deltagande från användarna och vikten av att nå ut till både befintliga och potentiella användare*. Bibliotekens webbplats är en viktig resurs som kan bidra till att dessa tankar uppfylls, men samtidigt visar en tidigare undersökning genomförd av OCLC att användarna inte är intresserade av att delta i ett webbaserat socialt nätverk skapat av biblioteken. Det är därför viktigt att biblioteken ställer sig frågan för vem och varför en interaktiv webbplats bör utvecklas? Lankes et al. (Lankes et al. 2007, s. 21-22) är kritisk till konceptet Bibliotek 2.0 och anser att det är viktigt att fundera över vad det egentligen bidrar till? Casey och Savastinuk (Casey och Savastinuk 2007, s. 19) påpekar dock att det är viktigt att varje bibliotek utvecklar sin verksamhet utifrån den egna organisationens förutsättningar. Varje bibliotek kan använda tankarna i Bibliotek 2.0, men de bör först studera sin egen organisation och reda ut vilka som är deras användare och vilka behov de har.

Förutsättningarna för det kommunala folkbiblioteket att skapa interaktiva webbplatser för förmedling av kultur varierar utifrån respektive bibliotek. Ett relativt stort hinder för de svenska biblioteken att utveckla sin webbplats och därmed förändra dess textmässiga och grafiska innehåll samt utveckla nya applikationer är att flera av dagens webbplatser ingår i kommunens webbplats. De flesta av biblioteken kan dock ändra det textmässiga innehållet utan kommunens medgivande, men då det gäller större förändringar såsom den grafiska utformningen och en utveckling av egna tekniska lösningar och applikationer har endast ett fåtal den möjligheten. En viktig del för biblioteken vid en eventuell utveckling av webbplatsen blir därmed att de måste arbeta för ett större inflytande och en lägre grad av påverkan från andra parter. Majoriteten av bibliotekscheferna anser även att det egna biblioteket har mycket begränsade resurser för att utveckla och underhålla en webbplats där användare och bibliotekarier kan skapa en gemensam interaktiv virtuell mötesplats. De ekonomiska medlen och resurser i form av tid är direkt låga, men bibliotekscheferna anser dock att det i viss mån finns kompetens inom den egna organisationen att utveckla webbplatsen.

Viktiga komponenter i konceptet Bibliotek 2.0 och Participatory Networks är deltagande och medskapande vilka kan fungera som viktiga faktorer för att utveckla bibliotekets kulturförmedlande roll i den virtuella miljön. Enkätundersökningarna visar dock att majoriteten av bibliotekscheferna anser att det publicerade materialet på webbplatsen i form av litteraturtips, tips på filmer och så vidare bör vara skrivet av användarna, men samtidigt att användarna bara i viss mån ska kunna publicera material synligt för andra vilket kan innebära att de interaktiva medskapande möjligheterna som kan ses som det mest fundamentala i sammanhanget därmed går förlorade. Det är viktigt att biblioteken funderar över vad de önskar erbjuda användarna. Det kan vara så att "hysten" Bibliotek 2.0 har skapat ett intresse för en utveckling av webbplatser i

Sverige, men att den egna organisationen och dess inställning till bibliotekets uppgifter och kulturförmedlande roll inte stämmer överens med konceptets tankar. Crawford (Crawford 2006, s. 31-32) är kritiskt inställd till konceptet och menar att de nya förändringarna kan göra biblioteket mer intressant, förutsatt att inte "Bibliotek 2.0"-hypedet står i vägen och förhindrar dessa förändringar.

Det finns en stor mängd olika Webb 2.0 applikationer som de svenska biblioteken kan använda sig av för att utveckla sin webbplats till att bli mer interaktiv och därmed utveckla sin roll som kulturförmedlande institution. Om dessa benämns Webb 2.0 eller ingår i Bibliotek 2.0 är mindre viktigt. Det huvudsakliga syftet bör vara att utveckla sin webbplats för att tillfredställa användarnas behov och uppfylla bibliotekets roll som kulturförmedlare. Om inte resurserna finns kan ett alternativ vara att skapa en blogg där biblioteket såväl kan uppmärksamma användarna på vad biblioteket kan erbjuda såsom att skapa ett möte med dem i den virtuella miljön. Möjligheterna är flera och inställningen hos de svenska bibliotekscheferna till mer interaktiva tjänster är relativt positiv.

Bibliotekschefernas inställning till vilka tjänster som bör finnas på det egna bibliotekets webbplats varierar dock, men de mest vanliga tjänsterna som finns på dagens bibliotek idag stämmer också in med vad bibliotekscheferna anser bör erbjudas. Majoriteten av dem anser även att biblioteket bör erbjuda användarna nyhetsbrev och information om när webbplatsen uppdateras. Det kan ha stor betydelse för att uppmärksamma användarna på vad som biblioteket kan erbjuda dem. Flera anser också att det på webbplatsen, förutom böcker, även bör vara möjligt att ladda ner musik, film samt även till stor del utnyttja dessa tjänster online vilket skulle bidra till att bibliotekets kulturförmedlande roll vidgas. Bibliotekschefernas inställning till möjligheten för användarna att interagera med en bibliotekarie är också till stor del positiv, detsamma gäller möjligheten för användarna att skriva kommentarer till det publicerade materialet. De är dock mer skeptiska till att användarna ska kunna interagera med andra biblioteksanvändare vilket minskar möjligheterna för olika former av virtuella sociala möten. De är även negativt inställda till att användarna ska kunna redigera och ta bort material från bibliotekets webbplats.

En utveckling av interaktiva webbplatser kan med stor sannolikhet innebära någonting positivt för de svenska biblioteken för att utveckla dess roll som kulturförmedlande institution. Dagens rådande diskussionen om medskapande och olika former av webbapplikationer kan även fungera som en inspirationskälla, men respektive bibliotek måste utgå från sina egna förutsättningar och användares behov. Med utökade resurser och ett starkare samarbete mellan Sveriges bibliotek kan de utveckla sin roll och därmed även bli en naturlig informationskälla i den virtuella miljön.

8 Referenser

Anderson, C. (2006). *The long tail : why the future of business is selling less of more*, New York, Hyperion.

Berger, A. A. (1999). *Kulturstudier : nyckelbegrepp för nybörjare*. Lund: Studentlitteratur.

Bergstrand, C. (2003). *Webbplatsen : en integrerad del av folkbibliotekets verksamhet?* = [The web site] : [an integrated part of the public library's activity?]. Examensarbete (Elektronisk) Tillgänglig: <http://bada.hb.se/handle/2320/1005> (2008-05-22).

Bernhem, A. & Kuster, L. (2007). *Bibliotekariers uppfattningar om Bibliotek 2.0 - En fenomenografisk undersökning*. = [Librarians' Conceptions of Library 2.0] : [A Phenomenographic Study]. Examensarbete (Elektronisk) Tillgänglig: <http://dspace.bib.hb.se:8080/dspace/handle/2320/3309> (2008-05-22).

Bibliotekslagen 1996:1596 (Elektronisk) Tillgänglig: <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1996:1596> (2008-04-20).

Biblioteket.se (2008) *Om projektet* (Elektronisk) Tillgänglig: <http://www.biblioteket.stockholm.se/default.asp?id=5283&refid=5282> (2008-04-20).

Biblioteket.se (2008) *Om webbplatsen* (Elektronisk) Tillgänglig: <http://www.biblioteket.stockholm.se/default.asp?id=3056&refid=3798> (2008-04-20).

Case, D. O. (2007). *Looking for information : a survey of research on information seeking, needs, and behavior*. Amsterdam: Elsevier/Academic Press.

Casey, M. E. & Savastinuk, L. C. (2007). *Library 2.0 : a guide to participatory library service*. Medford, N.J.: Information Today.

Clyde, L. A. (2004) *Library weblogs*, *Library Management*, vol 25, nr. 4/5. (Elektronisk) Tillgänglig: <http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewContentItem.do;jsessionid=2C045C9B4FB2DD6FD31C7F57284C1E87?contentType=Article&contentId=859134> (2008-04-18).

Coleman, A. & Oxnam, M. (2002) *Interactional Digital Libraries: Introduction to the Special Issue on Interactivity in Digital Libraries*. *Journal of Digital Information*, vol 2, nr 4 (Elektronisk) Tillgänglig: <http://jodi.tamu.edu/Articles/v02/i04/editorial> (2008-04-18).

- Coombs, K. A. (2007) *Building a Library Web Site on the Pillars of Web 2.0*. Computers in Libraries, vol 27, nr 1. (Elektronisk) Tillgänglig: adress: <http://www.infotoday.com/cilmag/jan07/Coombs.shtml>. (2008-04-18).
- Crawford, W. (2006) *Library 2.0 and "Library 2.0"*. Cites and Insights, vol. 6, nr 12. (Elektronisk) Tillgänglig: <http://citesandinsights.info/civ6i2.pdf> (2008-04-20).
- De Rosa, C., Cantrell, J., Havens, A., Hawk, J., Jenkins, L., Gauder, B., Limes, R. & Cellentani, D. (red.) (2007). *Sharing, privacy and trust in our networked world : a report to the OCLC membership*. Dublin, Ohio, USA: OCLC
Även tillgänglig (Elektronisk): <http://www.oclc.org/reports/sharing/default.htm> (2008-04-20).
- Ejlertsson, G. (2005). *Enkäten i praktiken : en handbok i enkätmetodik*. 2. [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Farkas, M. (2005). *Information Wants To Be Free*. (Elektronisk) Tillgänglig: <http://meredith.wolfwater.com/wordpress/index.php/2005/12/10/a-clear-vision-for-the-future-of-your-library/> (2008-02-14).
- Folkbiblioteken. 2006. (2007). Stockholm: Statens kulturråd.
- Giger, P. (2006). *Participation literacy : Part I: constructing the web 2.0 concept*. Lic.-avh. Ronneby : Blekinge tekniska högskola, 2006. Även tillgänglig (Elektronisk): <http://www.bth.se/fou/Forskinfor/nsf/5fcfffece03d1f77c125689e0044a830/d22374ce3f6> (2008-04-20).
- Hughes-Hassell, S. & Thickman Miller, E. (2003) *Public library Web sites for young adults: Meeting the needs of today's teens online*. Library and Information Science Research, vol 24, nr 2 (Elektronisk) Tillgänglig: http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6W5R-48PD10V-3&_user=10&_rdoc=1&_fmt=&_orig=search&_sort=d&view=c&_acct=C000050221&_version=1&_urlVersion=0&_userid=10&md5=32babd6b717a4699147fc238ccb20b05 (2008-04-18).
- Höglund, L. (2000). *Biblioteks- och informationsvetenskap som studie- och forskningsområde*. Borås: BHS. (Elektronisk). Tillgänglig: <http://www.hb.se/bhs/personal/larshoglund/lh-ht00.doc> (2008-04-20).
- Kulturrådet (1996) *De kulturpolitiska målen* (Elektronisk) Tillgänglig: http://www.kulturradet.se/templates/KR_Page.aspx?id=777&epslanguage=SV (2008-04-20).
- Kulturutredningen (1995). *Kulturpolitikens inriktning : slutbetänkande*. Stockholm: Fritze
- Ladd, E. & O'Donnell, J. (1999). *HTML, Java och CGI*. Hemel Hempstead: Prentice Hall Europé.

- Lankes, R. D., Nicholson, S. & Silverstein, J. (2007). *Participatory Networks: The Library as Conversation*. Information Institute of Syracuse. Syracuse University's school of Information Studies. (Elektronisk) Tillgänglig: <http://ptbed.org/readings.php> (2008-04-20).
- Malmö stadsbibliotek (2006) *Malmö stadsbiblioteks verksamhetsberättelse 2006*. (Elektronisk) Tillgänglig: <http://www.malmo.se/download/18.365accf7116191cc840800052983/Verksamhetsber2006.pdf> (2008-06-01).
- Minabibliotek.se (2008) *Om webbplatsen minabibliotek.se* (Elektronisk) Tillgänglig: <http://www.minabibliotek.se/default.aspx?id=5285&refid=5293> (2008-04-20).
- Myspace.com (2008) *Info* (Elektronisk) Tillgänglig: <http://www.myspace.com/index.cfm?fuseaction=misc.aboutus> (2008-05-22).
- Nationalencyklopedin (2008) *Interaktion* (Elektronisk) Tillgänglig: http://www.ne.se.support.mah.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=212337 (2008-05-22).
- Nationalencyklopedin (2008) *Folkbildning* (Elektronisk) Tillgänglig: http://www.ne.se.support.mah.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=172490 (2008-05-22).
- Nilsson, S. (2003). *Kulturens nya vägar. Kultur, kulturpolitik och kulturutveckling i Sverige*. Malmö: Polyvalent.
- O'Reilly, T. (2005) *Web 2.0: Compact Definition?* (Elektronisk) Tillgänglig: http://radar.oreilly.com/archives/2005/10/web_20_compact_definition.html (2008-04-18).
- O'Reilly, T. (2005). *What is Web 2.0? Design Patterns and Business Models for the Next generation of Software*. (Elektronisk) Tillgänglig: <http://www.oreillynet.com/pub/a/oreilly/tim/news/2005/09/30/what-is-web-20.html> (2008-04-28).
- Pask, G. (1976) *Conversation Theory : Application in Education and Epistemology*. New York: Elsevier.
- Patel, R. & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder : att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 3., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Statistiska centralbyrån (2007) *Kommunfolkmängd efter kön 1 november 2007* (Elektronisk) Tillgänglig: http://www.scb.se/templates/tableOrChart_186794.asp (2008-04-20).
- Svensk Biblioteksforening (2007) *Sverigebiblioteket för alla* (Elektronisk) Tillgänglig: <http://www.biblioteksforeningen.org/nyheter/g/nyhet03193.html> (2008-04-18).
- Svenska datatermgruppen (2007) *hemsida* (Elektronisk) Tillgänglig: <http://www.nada.kth.se/dataterm/rek.html#a90> (2008-04-20).

Svenska datatermgruppen (2007) *Vad innebär det att ett program eller en webbplats är interaktiv?* (Elektronisk) Tillgänglig: <http://www.nada.kth.se/dataterm/fos-lista.html#f86> (2008-04-18).

Svenskarna och Internet. 2007. (2007). Hudiksvall: World Internet Institute
Även tillgänglig (Elektronisk): <http://www.wii.se/content/view/75/37/lang.se/> (2008-04-20).

Trost, J. (2001). *Enkätboken. 2.*, [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur.

University of Pennsylvania (2005) *What is Penntags?* (Elektronisk) Tillgänglig: <http://tags.library.upenn.edu/help/> (2008-04-20).

Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.* (2002). Stockholm: Vetenskapsrådet.

Wikipedia (2008) *List of social networking websites* (Elektronisk) Tillgänglig: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_social_networking_websites (2008-04-20).

Wikipedia (2008) *Wikipedia* (Elektronisk) Tillgänglig: <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia> (2008-04-20).

Våge, L., Nygren, G. & Stattin, E. (2005). *Bloggtider.* Stockholm: Sellin & Partner.

Öhlander, M. (red.) (2005). *Bruket av kultur : hur kultur används och görs socialt verksamt.* Lund: Studentlitteratur.

BILAGA 1

Hej!

Jag håller på att undersöka svenska kommunala huvudbiblioteks webbplatser och hur bibliotekscheferna ser på webbplatsen som en resurs. Jag skulle vara mycket tacksam om bibliotekschefen vid ditt bibliotek kunde besvara denna enkät. Ifall du inte är bibliotekschef är jag mycket tacksam om du vidarebefordrar detta mail till **bibliotekschefen**.

Mitt namn är Per-Olof Bergström och jag studerar Biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet. Jag arbetar för närvarande med min magisteruppsats där jag undersöker hur svenska kommunala folkbiblioteket använder sig av sin webbplats samt hur synen är på webbplatsen som en resurs. Detta ämne är aktuellt att undersöka idag då allt fler svenskar använder sig av Internet vid informationssökning och som social mötesplats.

Resultatet kommer att rapporteras i min magisteruppsats och jag meddelar er när den är färdig så att ni kan ta del av resultatet.

ENKÄTEN BESVARAS VIA WEBBADRESSEN: xxxxx

Har du frågor går det bra att kontakta mig på e-postadressen xxxxx eller ringa mig på telefonnummer xxxxx.

Min handledares kontaktuppgifter är:

Isto Huvila
PD, universitetslektor
Institution för kulturvetenskaper, Lunds universitet
tel. xxxxx mobil xxxxx
e-post: xxxxx

Med vänliga hälsningar

Per-Olof Bergström
Biblioteks- och informationsvetenskap
vid Lunds universitet.

BILAGA 2

(jag har tidigare skickat en enkät till bibliotekschefen, denna enkät (med andra frågor) gäller de **webbansvariga** på biblioteket/kommunen)

Hej!

Jag håller på att undersöka hur svenska kommunala folkbiblioteks webbplatser är konstruerade och vilken typ av information som de innehåller. Jag skulle vara mycket tacksam om den webbansvarige på ditt bibliotek/kommun kunde besvara denna enkät. Ifall du inte är webbansvarig vore det snällt av dig om du vidarebefordrar detta mail till den **webbansvarige eller annan person som har god kännedom om vilka tjänster och information som finns på bibliotekets webbplats.**

Avsikten med denna enkätstudie är att kartlägga vilka tjänster och vilken typ av information som finns på svenska kommunala biblioteks webbplatser. Jag är inte intresserad av att peka ut ett specifikt bibliotek som bra eller dåligt, utan vill få en bild av vilka tjänster som är de vanligaste respektive mer ovanliga på svenska bibliotek. Undersökningen omfattar samtliga kommunala huvudbibliotek i Sverige.

Mitt namn är Per-Olof Bergström och jag studerar Biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet och enkätstudien ska användas i min magisteruppsats.

För att få en så komplett bild som möjligt är jag tacksam om ni tar er tid att besvara enkäten.

ENKÄTEN BESVARAS VIA WEBBADRESSEN: xxxxx

Har du frågor går det bra att kontakta mig på e-postadressen xxxxx eller ringa mig på telefonnummer xxxxx.

Min handledares kontaktuppgifter är:
Isto Huvila
PD, universitetslektor
Institution för kulturvetenskaper, Lunds universitet
tel. xxxxx mobil xxxxx
e-post: xxxxx

Med vänliga hälsningar

Per-Olof Bergström
Biblioteks- och informationsvetenskap
vid Lunds universitet.

BILAGA 3

Redovisning av resultatet från enkätundersökningen till de webbansvariga.

Antal respondenter: 150.

Frågor med ett svarsalternativ mellan 1-10 presenteras enligt följande modell där antalet respondenter längs till vänster motsvarar de som har angett värdet 1 och skalan och de längs till höger de som har angett värdet 10.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Fråga 1 – Var vänlig och ange bibliotekets namn: xxxxx

Fråga 2 – Vilken är din yrkesroll?

Webbansvarig	57
Bibliotekschef	13
Bibliotekarie	78
Annan	7

Fråga 3 – Är biblioteket du arbetar på huvudbibliotek i din kommun?

Ja	150
Nej	5

Undersökningen gäller endast de som arbetar på huvudbiblioteket och resultatet gäller således endast dessa respondenter. Ett bibliotek har svarat på enkäten två gånger vilket betyder att resultatet inte kan räknas med. Antal respondenter är därför fortsättningsvis 150 stycken.

Fråga 4 – Hur många invånare har den kommun som biblioteket verkar i?

1 – 9 999	29
10 000 – 10 999	31
20 000 – 39 999	48
40 000 – fler	25

Fråga 5 – Är ert bibliotek ett folkbibliotek eller ett kombinerat folkbibliotek/skolbibliotek?

Folkbibliotek	123
Kombinerat folkbibliotek/skolbibliotek	27
Annat typ av bibliotek	0

Fråga 6 – Är bibliotekets webbplats en del av kommunens webbplats?

Fråga	Ja	Vet ej	Nej
Bibliotekets webbplats ingår i kommunens webbplats?	134	0	16
Biblioteket har en egen fristående webbplats?	28	0	122
Biblioteket har en egen url-adress?	73	9	68
Biblioteket och kommunen använder samma publiceringsverktyg?	135	1	14
Bibliotekets och kommunens webbplats har samma grafiska utseende?	130	0	20

Fråga 7 – I hur stor utsträckning har biblioteket möjlighet att utan kommunens medgivande påverka och anpassa innehållet på bibliotekets webbplats?

Fråga	Ja	Vet ej	Nej
Biblioteket kan fritt ändra det textmässiga innehållet?	146	0	4
Biblioteket kan fritt ändra den grafiska utformningen?	22	3	125
Biblioteket kan fritt utveckla egna tekniska lösningar och applikationer?	23	14	113
Biblioteket har ingen som helst möjlighet att påverka innehållet på sin webbplats?	9	5	136

Fråga 8 – Vilka av dessa tjänster och information finns på ert biblioteks webbplats?

Fråga	Ja	Vet ej	Nej
Information om bibliotekets öppettider?	150	0	0
Möjlighet att kontakta biblioteket via e-post?	150	0	0
Möjlighet att söka i bibliotekskatalogen (OPAC)?	150	0	0
Möjlighet att chatta med en bibliotekarie från ert bibliotek?	11	4	135
Möjlighet att chatta med en bibliotekarie från ett annat bibliotek?	88	1	61
Information om aktuella kulturevenemang på biblioteket?	147	0	3
Information om aktuella kulturevenemang i kommunen?	66	2	82
Litteraturtips skrivna av anställda på biblioteket?	76	0	74
Filmtips skrivna av anställda på biblioteket?	25	1	124
Musiktips skrivna av anställda på biblioteket?	24	1	125

Tips på tv-spel skrivna av anställda på biblioteket?	5	1	144
Litteraturtips skrivna av andra bibliotek, organisationer eller företag?	78	2	70
Filmtips skrivna av andra bibliotek, organisationer eller företag?	15	2	133
Musiktips skrivna av andra bibliotek, organisationer eller företag?	10	3	137
Tips på tv-spel skrivna av andra bibliotek, organisationer eller företag?	6	2	142
Litteraturtips skrivna av bibliotekets användare?	29	2	119
Filmtips skrivna av bibliotekets användare?	11	2	137
Musiktips skrivna av bibliotekets användare?	8	2	140
Tips på tv-spel skrivna av bibliotekets användare?	4	2	144
Möjlighet att låna (ladda ner) e-böcker?	125	1	24
Möjlighet att låna (ladda ner) film?	7	0	143
Möjlighet att låna (ladda ner) musik?	74	0	76
Möjlighet att läsa e-böcker on-line?	110	5	35
Möjlighet att se filmklipp on-line?	15	2	133
Möjlighet att se filmer on-line?	5	1	144
Möjlighet att lyssna på musik on-line?	59	6	85
Möjlighet för användarna att publicera material synligt för alla på webbplatsen?	9	0	141
Möjlighet för användarna att skriva kommentarer till det publicerade materialet?	19	2	129
Möjlighet för användarna att redigera innehållet på webbplatsen?	1	0	149
Möjlighet för användarna att ta bort från webbplatsen?	0	0	150
Möjlighet för användarna att kommentera inlägg på en blogg?	29	2	119
Möjlighet för användarna att skriva inlägg och kommentarer i en gästbok?	9	1	140
Möjlighet för användarna att skapa egna och personligt anpassade webbplatser utifrån innehållet på bibliotekets webbplats?	4	2	144
Möjlighet för användarna att få kontinuerliga rapporter när bibliotekets webbplats uppdateras med ny information/ böcker/ bilder/ recensioner och dylikt?	46	5	99
Möjlighet för användarna att få information om aktuella världsnyheter?	12	1	137
Möjlighet för användarna att få information om aktuella tv-program?	5	0	145
Möjlighet för användarna att anpassa sin webbplats efter sina egna behov?	24	6	120
Möjlighet för användarna att interagera med en bibliotekarie?	29	10	111
Möjlighet för användarna att interagera med andra biblioteksanvändare?	3	5	142

Möjlighet för användarna att skapa egna personliga ämnesord för sökning i OPAC?	17	18	115
Möjlighet för bibliotekarier att interagera med bibliotekarier på andra bibliotek?	14	9	127
Möjlighet för användarna att abonnera på nyhetsbrev från biblioteket?	45	2	103

(anonym personlig fråga)

Fråga 9 – Anser du att det är relevant att ert bibliotek utvecklar en interaktiv webbplats där användare och bibliotekarier kan skapa en gemensam virtuell mötesplats?

3	0	5	4	9	11	17	33	7	54
---	---	---	---	---	----	----	----	---	----

Inget svar = 7

(anonym personlig fråga)

Fråga 10 – Tycker du att ert bibliotek ser sin webbplats som en resurs och satsar på att utveckla webbplatsen?

1	3	7	5	13	11	26	23	14	43
---	---	---	---	----	----	----	----	----	----

Inget svar = 4

BILAGA 4

Redovisning av resultatet från enkätundersökningen till bibliotekscheferna.

Antal respondenter: 135

Frågor med ett svarsalternativ mellan 1-10 presenteras enligt följande modell där antalet respondenter längs till vänster motsvarar de som har angett värdet 1 och skalan och de längs till höger de som har angett värdet 10.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Fråga 1 – Vilken är din yrkesroll?

Bibliotekschef	135
Bibliotekarie	10
Biblioteksassistent	1
Annan arbetsuppgift	1

Fråga 2 – Är biblioteket du arbetar på huvudbibliotek i din kommun?

Ja	135
Nej	1

Enkätundersökningen riktar sig endast till bibliotekschefer och personer som arbetar på huvudbiblioteket i sin kommun. Antalet godkända respondenter är 135 stycken och fortsättningsvis redovisas endast deras svar.

Fråga 3 – Hur många invånare har den kommun som biblioteket verkar i?

1 – 9 999	29
10 000 – 10 999	32
20 000 – 39 999	49
40 000 – fler	25

Fråga 4 – Är ert bibliotek ett folkbibliotek eller ett kombinerat folkbibliotek / skolbibliotek?

Folkbibliotek	120
Kombinerat folkbibliotek / skolbibliotek	15
Annat typ av bibliotek	0

Fråga 5 – Har antalet biblioteksbesökare ökat eller minskat det senaste året?

Antalet biblioteksbesökare har ökat	48
Antalet biblioteksbesökare har minskat	62
Oförändrat	24
Vet ej	1

Fråga 6 – Har antalet utlån ökat eller minskat det senaste året?

Antalet utlån har ökat	46
Antalet utlån har minskat	76
Oförändrat	12
Vet ej	1

Fråga 7 – Anser du att bibliotekets webbplats är en viktig resurs för biblioteket i allmänhet?

0	0	0	0	2	1	8	16	13	95
---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Fråga 8 – Tror du att en utveckling av ert biblioteks webbplats kan göra att besöksantal och utlån ökar?

1	0	0	5	10	11	16	25	9	58
---	---	---	---	----	----	----	----	---	----

Fråga 9 – Vilka av dessa tjänster anser du att ert bibliotek bör erbjuda på bibliotekets webbplats?

Information om bibliotekets öppettider?

0	0	0	0	1	0	1	0	0	133
---	---	---	---	---	---	---	---	---	-----

Möjlighet att söka i bibliotekskatalogen (OPAC)?

0	0	0	0	0	0	0	0	1	134
---	---	---	---	---	---	---	---	---	-----

Information om aktuella kulturevenemang på biblioteket?

0	0	0	0	0	0	2	3	3	127
---	---	---	---	---	---	---	---	---	-----

Information om aktuella kulturevenemang i kommunen?

4	2	2	4	18	10	16	25	10	44
---	---	---	---	----	----	----	----	----	----

Litteraturtips skrivna av anställda på biblioteket?

4	0	2	8	11	10	24	22	7	47
---	---	---	---	----	----	----	----	---	----

Filmtips skrivna av anställda på biblioteket?

9	2	8	6	18	12	22	16	7	35
---	---	---	---	----	----	----	----	---	----

Musiktips skrivna av anställda på biblioteket?

6	2	10	7	21	10	20	21	5	33
---	---	----	---	----	----	----	----	---	----

Tips på tv-spel skrivna av anställda på biblioteket?

19	6	11	8	18	14	14	14	5	26
----	---	----	---	----	----	----	----	---	----

Litteraturtips skrivna av andra bibliotek, organisationer eller företag?

3	1	4	3	17	14	23	23	13	34
---	---	---	---	----	----	----	----	----	----

Filmtips skrivna av andra bibliotek, organisationer eller företag?

7	3	10	3	18	14	20	22	7	31
---	---	----	---	----	----	----	----	---	----

Musiktips skrivna av andra bibliotek, organisationer eller företag?

6	3	11	3	22	12	23	17	7	31
---	---	----	---	----	----	----	----	---	----

Tips på tv-spel skrivna av andra bibliotek, organisationer eller företag?

14	7	10	3	25	15	17	14	5	25
----	---	----	---	----	----	----	----	---	----

Litteraturtips skrivna av bibliotekets användare?

1	0	3	2	9	11	13	29	10	57
---	---	---	---	---	----	----	----	----	----

Filmtips skrivna av bibliotekets användare?

4	0	9	3	12	11	11	25	10	50
---	---	---	---	----	----	----	----	----	----

Musiktips skrivna av bibliotekets användare?

3	0	9	5	12	9	12	27	8	50
---	---	---	---	----	---	----	----	---	----

Tips på tv-spel skrivna av bibliotekets användare?

13	4	11	5	13	10	12	21	7	39
----	---	----	---	----	----	----	----	---	----

Möjlighet att låna (ladda ner) e-böcker?

0	0	1	1	1	3	3	7	6	113
---	---	---	---	---	---	---	---	---	-----

Möjlighet att låna (ladda ner) film?

6	1	5	4	17	4	8	15	9	66
---	---	---	---	----	---	---	----	---	----

Möjlighet att låna (ladda ner) musik?

1	0	3	2	13	4	8	13	8	83
---	---	---	---	----	---	---	----	---	----

Möjlighet att läsa e-böcker on-line?

2	0	3	4	7	3	9	11	6	90
---	---	---	---	---	---	---	----	---	----

Möjlighet att se filmklipp on-line?

8	4	9	6	16	10	9	12	10	51
---	---	---	---	----	----	---	----	----	----

Möjlighet att se filmer on-line?

8	7	7	10	18	10	7	11	9	48
---	---	---	----	----	----	---	----	---	----

Möjlighet att lyssna på musik on-line?

4	2	6	7	14	8	11	14	11	58
---	---	---	---	----	---	----	----	----	----

Möjlighet för användarna att publicera material synligt för alla på webbplatsen?

14	2	9	9	20	12	12	18	6	33
----	---	---	---	----	----	----	----	---	----

Möjlighet för användarna att skriva kommentarer till det publicerade materialet?

11	1	7	6	19	9	13	17	11	41
----	---	---	---	----	---	----	----	----	----

Möjlighet för användarna att redigera vissa delar av innehållet på webbplatsen?

45	11	12	8	23	11	4	5	5	11
----	----	----	---	----	----	---	---	---	----

Möjlighet för användarna att ta bort visst material från webbplatsen?

73	14	8	7	9	7	6	2	4	5
----	----	---	---	---	---	---	---	---	---

Möjlighet för användarna att skapa egna och personligt anpassade webbplatser utifrån innehållet på bibliotekets webbplats?

23	4	14	7	19	7	11	11	10	29
----	---	----	---	----	---	----	----	----	----

Möjlighet för användarna att skapa egna personliga ämnesord för sökning i OPAC?

16	0	6	7	9	11	11	16	10	49
----	---	---	---	---	----	----	----	----	----

Möjlighet för användarna att abonnera på nyhetsbrev från biblioteket?

2	1	0	0	3	6	5	16	15	87
---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Möjlighet för användarna att få kontinuerliga rapporter när bibliotekets webbplats uppdateras med ny information/ böcker/ bilder/ recensioner och dylikt?

2	0	0	0	7	4	9	20	11	82
---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Möjlighet för användarna att få information om aktuella världsnyheter?

25	9	16	7	22	13	3	14	10	16
----	---	----	---	----	----	---	----	----	----

Möjlighet för användarna att få information om aktuella tv-program?

36	17	18	6	15	7	7	15	4	10
----	----	----	---	----	---	---	----	---	----

Möjlighet för användarna att interagera on-line med en bibliotekarie?

1	1	2	1	17	9	13	14	16	61
---	---	---	---	----	---	----	----	----	----

Möjlighet för användarna att interagera on-line med andra biblioteksanvändare

11	7	7	4	23	10	11	16	10	36
----	---	---	---	----	----	----	----	----	----

Fråga 10 - Anser du att det är viktigt att ert bibliotek utvecklar interaktiva webbplatser där användare och bibliotekarier kan skapa en gemensam virtuell mötesplats?

1	2
2	0
3	3
4	2
5	13
6	10
7	8
8	20
9	10
10	67

Fråga 11 - Vilka resurser finns på ert bibliotek för att utveckla och underhålla en webbplats där användare och bibliotekarier kan skapa en gemensam interaktiv virtuell mötesplats?

Ekonomiska medel?

29	22	16	9	23	6	16	8	2	4
----	----	----	---	----	---	----	---	---	---

Kompetens inom biblioteket?

5	9	13	12	23	7	13	29	4	20
---	---	----	----	----	---	----	----	---	----

Kompetens inom den kommunala organisationen?

5	10	9	16	21	11	18	20	9	16
---	----	---	----	----	----	----	----	---	----

Resurser i form av tid?

27	32	18	13	14	7	9	8	4	3
----	----	----	----	----	---	---	---	---	---

Fråga 12 – På vilket sätt anser du att svenska biblioteks webbplatser bör vara konstruerade?

Alla bibliotek bör ha en egen webbplats	43
Biblioteken i varje kommun bör ha en gemensam webbplats	88
Biblioteken i samma län bör ha en gemensam webbplats	56
Samtliga av Sveriges bibliotek gör finnas på en gemensam nationell webbplats?	72
Annat sätt	7
Vet ej	8